

informační servis č.39

CENA 2 Kčs

NEZÁVISLÉ TISKOVÉ STŘEDISKO, 9.1.1990

v l i s t ě :

- *Opravdu nás už nikdo nesleduje?*
- *Levná reklama pravdě*
- *Nenásilí v ilegalitě*
- *Noví mluvčí Charty 77*
- *Skryté hrůzy čtyřiceti let*
(Rozhovor s rumunským básníkem M. Dinescu)
- *Strach z braku*
- *Ta hodina trvala třináct let*
(Rozhovor se "špiónem" Josefem Römérem)

...a dále...

Mircea Dinescu

POLITIKA BEZ ETIKY NEBO S NÍ?

Otázka, na kterou naše vnitropolitická situace nedává kladnou odpověď, jak bychom se mohli v euforii předešlých dnů domnívat. Pan Šamalík píše v Lidových novinách o úspěšném zvládnutí situace Občanským fórem, což se neobešlo bez polopravd a sklonů k demagogii. Záštitou je mu Havlovo krédo "žít v pravdě". Myšlenka, kterou známe také z úvah nekompromisního Alexandra Solženicyna. Neviditelnost běžných demokratických korektivů při procesu rozhodování Koordinačního centra Občanského fóra (dále jen KC OF), o níž se zmiňuje také pan Šamalík, není pominutelná. Prakticky do dnešních dnů zůstává KC OF až na několik tu a tam představených zástupců anonymní strukturou. Její organizace a jednotliví zástupci nebyli široké veřejnosti dosud přehledně a globálně představeni. Občané neznají ani historii vzniku KC OF a nejsou dokonce ani seznamováni s neustále v něm probíhajícími změnami. Veřejnosti nevědělo, že zdánlivě logický požadavek komunistů na přímou volbu prezidenta všelidovým hlasováním nebyl vyslyšen. Vytušila, že čas a komunistická strana by pouze nahrály manipulaci s veřejným míněním. Bohužel, doplňovací volby do Federálního shromáždění se nesly v čistě politickém duchu a z mravně ospravedlňující minulosti většiny zvolených zástupců KC OF náhle jako by zavanuly nepříjemné osobní ambice. Stanovisko KC OF ke způsobu odsunu Němců, zase jakoby vystrašeného vlnou vášní zejména té generace, která jej osobně prožila nebo se dokonce na něm podílela, poznamenalo verbální eskamotérství, a snahou odsunout tuto otázku z programu, vzešlého z těchto dní. Obdobně vyčkává a vlastně mlčí KC OF k problematice amnestovaných. Názory a nálady široké veřejnosti ovlivnila po

léta šířená a vštepovaná nenávist k trestaným osobám, k čemuž přispívá jednostranný - širší souvislosti postrádající - pohled mnohých sdělovacích prostředků. Důsledné zveřejňování dnes již dostupných materiálů a údajů k těmto otázkám je právě oním nezbytným etickým prvkem, kamenem nové politiky. Politiky, která by naší společnosti nebo aspoň té její části, jež pravdu zná nebo tuší anebo si ji bojí přiznat, nastavila neúprosné, v ničem nepochlebující, ale tolik potřebné zrcadlo vlastního i společenského poznání.

Z korupčního pokrevenství mafiánsky podvázaných, zejména krajských a okresních článků naší společnosti bychom se měli vymanit svobodnými volbami. Zatím tato dvě slova představují jen jakousi zaklínací formulku, nikoli zákonem určený a vymezující pojem. Volební zákon, volební mechanismus je však pro veřejnost dosud velkou nediskutovanou neznámou. Nevyplněné vakuum v sobě logicky skrývá možnou společenskou krizi. Bezpochyby by jí využily stávající přebujelé, ale kompaktní struktury.

Proto jsou první nesmělé politické hlasy a výhrady místních občanských fór k práci KC OF pro jejich další životaschopnost a samostatnost cenné a důležité. Tyto hlasy volají po profesionalizaci práce poslanců Federálního shromáždění. Vážně se také zamýšlejí nad příležitostí dosavadních národních výborů. Žádají vytvoření resp. nové vymezení starých struktur, ať by to již byly lidové správy či rady nebo magistráty, které by zachovaly z dnešní struktury to dobré a smysluplné, co se osvědčilo. A stejně tak navázaly na to minulé, co se v dobrém slova smyslu staralo o věci občanů v jejich městech, vesnicích a osadách.

Ne nadarmo dnes obhajují socialismus ti, kteří jej v minulosti mnohokrát zdeformovali, popřeli a udělali si z něj nástroj moci. Za jeho obhajobou se skrývají ony neblaze zakořeněné struktury a funkcionáři, kteří změní cokoli, nikoli však sebe. A to je myslím nejpádňější důvod, abychom v příštích měsících politice bez etiky důsledně říkali a hlasitě veřejně prosazovali své NE!

Heřman Chromý

opravdu nás už nikdo nesleduje?

(poznámky ke zrušení Státní bezpečnosti)

Do redakce IS dochází řada materiálů a zpráv, ať už od jednotlivců či institucí, které jednoznačně dokumentují fakt, že v rozporu s prohlášeními vlády pokračuje nerušená činnost všech složek Státní bezpečnosti. Vládní kroky, které tisk prezentoval velmi mlhavě a obecně (zastavení práce SNB na úseku vnitřního zpravodajství a eliminování správy vyšetřování StB), pochopila laická veřejnost jako rozpuštění politické policie vůbec. Tak tomu bohužel ani zdaleka není a být nemůže. Na paralyzování činnosti StB totiž provedená opatření prostě nestačí. Odborníci, zabývající se vyhodnocováním zmíněných informací i faktického stavu věcí, kvalifikují dosavadní vládní snahu o zvládnutí problému StB jako naprosto bezvýznamnou a nedostatečnou. Dokumentuje to smutná pravda, že se zatím nepodařilo efektivně narušit žádnou z hlavních a vznikající demokracii nebezpečných aktivit Státní bezpečnosti. K odvolání náměstků FMV došlo se značným zpožděním a zastavení činnosti vyšetřovací správy svědčí o zcela neprofesionálním přístupu, neboť tento úsek neprovádí vlastní operativní činnost a v posloupnosti StB je až na posledním místě. Hlavním úkolem této fáze mělo být okamžité paralyzování práce politické kontrarozvědky a rozvědky a s tím související operativní techniky a sledování (to ale neznamená pouhé zrušení odposlechu v jakýchkoli tajných místnostech či zákaz čtení dopisů na jednom oddělení pošty). Návrhy v tomto směru dostal náměstek předsedy vlády Černogurský už v polovině prosince minulého roku.

Podle kompetentních odborníků je třeba co nejdříve vytvořit komisi při FMV, která by byla vybavena zmocněním zasahovat do činnosti tohoto ministerstva podle předem schválené koncepce. Komise by měla být složena z demokraticky smýšlejících, rozhodných a občansky ve všech směrech bezúhonných osob, které se fundovaně orientují v organizaci i v metodách práce StB.

Úkolem této komise by měla být co nejrychlejší likvidace činnosti politické kontrarozvědky v centrále (Praze), krajích

i v okresech. Jde o složky zabývající se vnitropolitickou situací a provádějící nezákonnou aktivitu proti občanům republiky. Pracovníky tohoto rezortu je nutné odzbrojit, odebrat jim služební průkaz a odvolat z pracovišť. Otázka úplného propuštění ze služeb se může vyřešit později.

Dále je nutno:

- Zrušit útvary Státní bezpečnosti v krajích a okresech a jejich operativní techniku, vozový park a další zařízení (konspirační byty apod.) předat příslušným kriminálním oddělením. Velení pak převezmou současní náčelníci VB.

- Zakázat další činnost Správy sledování a Správy operativní techniky. Jedná se o všechny druhy odposlechů (zdaleka ne jen telefonních), kontroly korespondence a provádění tajných prohlídek bytů a pracovišť. (Dosavadní opatření v tomto směru jsou nedostatečná.)

- Zastavit a zakázat jakoukoli operativní činnost rozvědky v zahraničí. To se týká nejen legální, ale zejména nelegální součásti této složky. Současně po konzultaci s ministerstvem zahraničních věcí nutno s okamžitou platností zastavit výjezdy pracovníků rozvědky do zahraničí. Naše republika buduje zcela nesmyslné rozsáhlé rezidentury takřka po celém světě, od Pákistánu po Mexiko, od Tanzanie po Švédsko. V hlavních evropských a světových státech jim navíc konkuruje vojenská rozvědka. Nejen veřejnosti, ale často ani odpovědným zákonodárným orgánům není známo, že v zahraničí zřizujeme ještě nelegální tzv. válečné rezidentury. Díky této absurdní megalomanií musíme udržovat obrovský a nákladný aparát, shromažďující tajná spojení atd.

- Mimořádnou pozornost je třeba ihned věnovat těm pracovištím, která se na jednotlivých úsecích StB zabývají tzv. aktivními opatřeními. Jde o dezinformaci a podobnou činnost. Zatím totiž nelze vyloučit, že tento aparát dál přetrvává a že připravuje takové akce, které mají blízko k terorismu.

- Co se týče kádrové politiky, musí být okamžitě odvoláni z funkcí náčelníci operativních správ StB, operativní techniky a správ sledování.

III. správa StB, to jest Vojenská kontrarozvědka, by měla být v omezeném rozsahu převedena do organizačního rámce ministerstva národní obrany. Vzhledem k jejímu rozptýlení v prakticky celé armádní struktuře je v přechodné fázi nutné zabránit jejím případným pokusům o narušování přestavby armády.

Nastíněná koncepce je nutným minimem, bez jehož realizace je vyloučeno pohnout hrozivým monolitem Státní bezpečnosti. Uvést v život jej může pouze rychlé a akční jednání kompetentních činitelů. V boji proti StB je dobré si uvědomit, že základní funkce tohoto aparátu jsou vertikálně proorganizovány až na úroveň okresů a zabírají prakticky všechny oblasti společnosti.

(zpracoval il)

UBLIŽILI VÁM?

Koordináční výbor občanského fóra ve Zlíně se 6.1.90 obrátil na všechny občany, kteří byli v minulosti vyšetřováni Státní bezpečností. Aktivisté OF v textu vyzývají ty, kterým bylo pod koly StB psychicky nebo fyzicky ublíženo, aby podali na příslušnou vojenskou obvodovou prokuraturu podnět k zahájení trestního stíhání. "V poslední době se hodně hovoří a píše o úloze StB v bývalém režimu, ale vše je stále zahalené mlhou nebezpečného tajemství a veřejnosti se nic nedovídá," píše se ve zlínské výzvě. "Proto, aby se neutišený stav konečně změnil a aby byly alespoň částečně napraveny křivdy, kterých se tajná policie na lidech dopouštěla, je nutné, abyste vaše zkušenosti s touto institucí oznámili."

V podnětu uveďte, kdy a kde došlo k trestně stíhatelnému jednání, kdo se ho dopustil (to v případě, že znáte jeho jméno) a v čem toto jednání spočívalo. Nezapomeňte připsat eventuelní svědky a zmiňte se i o tom, zda vám byl při "zásahu" StB zabaven nějaký osobní majetek (knihy, dopisy, psací stroj, tužexové poukázky, peníze atd.).

Podnět zašlete v jedné kopii, další si ponechte pro svou potřebu a jednu pošlete Občanskému fóru. Upozorňujeme vás, že podle článku IV amnestie prezidenta republiky ze dne 1.1.1990, se amnestie nevztahuje na trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele a dále na trestné činy spáchané v souběhu s tímto trestným činem - např. ublížení na zdraví.

(il)

ZKOUŠKA OBČANSKÉ VYSPĚLOSTI

(na okraj amnestie)

Čím více se ve veřejnosti zdvihají vlny rozhořčení a ne zrovna zvládnutých vášní nad neuváženými a násilnými činy propuštěných vězňů, tím více si uvědomuji (také rozhořčeně), jak nízká je všeobecná úroveň společenského vědomí. A to jsou jen zatím první džinové, vypuštění z lahve totalitní společnosti.

Sdělovací prostředky nevynechají jedinou příležitost, zejména pak Večerní Praha a Rudé právo, jak dramaticky informovat čtenáře o řádné amnestovanosti. Že ovšem naši společnost ohrožovali tyto lidé dávno předtím a že jsme se o tom mohli dovídat jen sporadicky, a to ještě pouze v nejkřiklavějších a nejbrutálnějších případech, které nesly před veřejností utajit, o tom nikde ani řádka. Že je třeba počkat na objektivní zhodnocení této amnestie a přesné počty trestných činů, kterých se propuštěnci hned po příchodu dopustili, potvrzují i některé emotivně laděné titulky deníků, jež informují bez odstupu a širších souvislostí. Kdesi jsem dokonce četl, že každý druhý propuštěný se dopouští trestného činu. Že se minimálně věnuje pozornost těm vězňům a takzvaným recidivistům, kterým se první krok do života společnosti vydařil, ani nepřekvapuje. Že si často uštěpačná - a hle, jak náhle občansky znepokojená - kritika téměř vůbec nevšimla, jak laxně a početně nedostatečně si počíná a vystupuje jak Veřejná bezpečnost, tak Sbor ozbrojené ochrany železnic a další orgány, potvrzuje neupřímnost takto zaměřené kritiky. Vždyť nasazení těchto pořádkových sil zdaleka nedosahuje úrovně, jaká bývá nebo byla použita při odvodech branců. O manifestacích a demonstracích z minulého roku ani nemluvě.

A kdo si uvědomil a tak trochu se zastyděl, že jezdí v automobilech nebo používá výrobky, jejichž výroba stála na věznicích a momentálně padá s nimi? Že jejich náhrada si nyní žádá téměř dvojnásobný počet pracovních sil. A že je při všem tom fyzickém a psychickém nedůstojném opotřebovávání stát ještě sprostě okrádal. Nebo to nevidíme uprostřed této poměrně mírné zimy, v jakých chatrných oděvech se mnozí tyto lidé vrací?

Ano, mluví ze mne člověk, který toto ponižení také zažil. Avšak který ani v nejmenším nepochybuje o tom, že každý trestný čin,

kterého se amnestovaní dopustili, ale nejen oni, kdokoli z nás, musí být po právu potrestán. Odsuzujeme-li ale veřejně a budeme-li odsuzovat veřejně tak, jak je to v demokraticky fungující společnosti běžné, nezapomínejme na širší souvislosti. Ty naše nám mimo jiné naznačují, že amnestie udělená naším vytočeným panem prezidentem je vlastně také naší první zkouškou občanské vyspělosti. To, co se v československých věznicích za léta soustavného ubíjení lidské důstojnosti nahromadilo, není ve světle novoroční amnestie zdaleka jen připomenutím bláznovství a velkorysý slůžnost Václava Havla, ale uvážlivé politické rozhodnutí. Rozhodnutí, které předešlo ty, kteří stále tajně doufají a počítají s uplatněním síly. Nenahrávejme jim přizemně se projevujícími úvahami a pudy. Vždyť když se jen trochu neemotivně zamyslíme nad touto amnestií, vidíme, jaké prohnílé struktury, ale i jaké naše zjednodušující myšlení odhalila. A zároveň jaký prostor nabídl k jejich demontáži a nápravě.

Kdybych mohl, řekl bych každému vášnivě rozezlenému člověku: Pomáhejte, prosím, čímkoliv. Sbírkou šatstva, peněz, nabídnutou pracovní příležitostí, ubytováním, slušným slovem. Abychom - byť třeba jen na čas - každého z těch zvlášť vážně nemocných propuštěnců zcivilizovali a odvrátili je od vězení. A těm, s kterými jsem také drahý čas přežíval, bych řekl to, co jsem jim říkal i ve vězení: Proboha, (máčové), nepospíchejte zpátky tam, kde na vás čekají právě mnozí ti, jejichž život se bez ponižování druhých nemohl a stále ještě nechce obejít. A kteří doufají, že další vaše trestná činnost je zachráněna před jejich výměnou za jiné, přísné, ale spravedlivé a lidské příslušníky. Heřman Chromý

DOPIS REDAKCI

Vážení,

prosím o uveřejnění našeho dopisu. Týká se vězňů, kteří byli propuštěni na amnestii.

Je pravda, že řada propuštěných hned v prvních dnech zklamala. Ale není možné všechny házet do jednoho pytle! Kriminalita byla, je a bude. To, jak se amnestovaní zapojí do normálního života, nezáleží však jen na nich, ale i na každém z nás. Většina těchto lidí přišla v teniskách ve zcela nedostatečném oblečení. Sociální kurátoři jim mohou poskytnout 200 Kčs. Za takovou částku si však nikdo z nich oblečení a boty nekoupí. Uvědomte si, prosím, kolik těchto vězňů pracovalo v AZNP Mladá Boleslav, aby lidi měli svého Favorita. Vězni pracovali těžce i v jiných důležitých závodech. Měsíčně dostávali zhruba 100 Kčs kapesného. Nekvalitní strava, mizivá úroveň hygieny a denní fyzický a psychický nátlak ze strany příslušníků SNV. Tak žili.

Proto se obracíme k celé veřejnosti a prosíme o finanční a materiální pomoc těmto lidem. To nemohou vyřešit pouze sociální kurátoři s povolenou kvótou 200 Kčs. Věřím, že značná část propuštěných svým dalším životem prokáže správnost prezidentovy amnestie. Oblečení a boty pro amnestované můžete posílat na adresu:

M.Sommerová, OF Praha 8-Karlín, 1. pluku 21, 186 00 Praha 8.

Děkuji vám za OF Praha 8-Karlín.

LEVNÁ REKLAMA PRAVDĚ

S údivem jsem zjistil, že v Auroře, v koordinačním centru OF, ukazují návštěvníkům kriminalistický trojportrét M.Štěpána. Z anfasu, z profilu a z poloprofilu. Dokonce to otiskli v jedné novinách.

Dřív mě pobuřoval způsob, jakým se v našich sdělovacích prostředcích psalo a mluvilo o disidentech a politických vězních. Teď mě pobouřila levná reklama pravdě, levné aukce nabízené obyvatelstvu, jemuž se sice stále ještě nedostává jasných informací od vyšetřovací komise, ale aspoň si má na co ukazovat prstem. M.Štěpán je ve vazbě, ale ještě nebyl odsouzen. Mimo jiné tu náhle chybí humor, který nechyběl, když se při demonstracích volalo JAKEŠE DO KOŠE a ŠTĚPÁNA K LOPATĚ. To byl skutečný humor, neboť ještě nebyl zadarmo. Nebyl to výsměch. Výsměch je ubohost, týká se zásadně bezmocných. Tady nejde jen o Štěpána, lidí jako on je víc, jde také o to, že je nedůstojné přejímat metody těch, s nimiž bytostně

nesouhlasíme. Komunisté byli vždy velmi hbití ve výběru obětí beránek.

V novinách by se jistě lépe vyjímal fotografie László Tökése, Petra Cibulky, Gándhího, Oty Veverky nebo třeba otce Kolbeho. Jinými slovy: jsem pro Boží muka při krajích cest, ale nejsem pro mstu. Msta je bludný kruh. Nebudme krvelační. Kolik nejroznějších lidí teď sedí ve vyšetřovací vazbě? Proč tedy neotisknout podobenky všech? Jsme na tom stále ještě bídne, jestli potřebujeme připichovat na nástěnky obrázky poražených, potupených nepřátel. Nezapomeňme, že Štěpán dnes už není tím, kým byl. Stal se z něj neoholený chlap, který se zřítíl z veliké výšky a neví, jak dlouho a kam ještě bude jeho pád pokračovat. Neradujme se ze zlých věcí, ze smutných věcí. Hledejme a dělejme ty dobré. Všimněte si, jakmile odbožíte bývalého vládce, je z něj obyčejný člověk. A obyčejný člověk má nárok na náš soucit, na stejnou spravedlnost jako každý jiný.

Martin Fendrych

NOVÍ MLUVČÍ CHARTY 77

Dne 6.1. 1990 nastoupili na místo dosavadních mluvčích Charty 77 Tomáš Hradílka, Dany Němcové a Saši Vondry noví mluvčí Charty 77. Jsou to Miroslav Lehký, Jan Ruml a ing. Miroslav Tyl.

ing. Miroslav TYL (Žemovská 38, 100 00 Praha 10) pochází z velmi staré, selské katolické rodiny. Ve 2. pol. 60. let vystudoval Vysokou školu zemědělskou v Praze a zároveň studoval na filosofické fakultě UK sociologii a filosofii. Byl žákem prof. J. Patočky.

V letech 1965-1969 působil s předními představiteli studentského hnutí při likvidaci monopolní mládežnické organizace ČSM na vysokých školách. Stál u zrodu Svazu studentstva Čech a Moravy. Již v lednu 1970 byl vyloučen z vědecké aspirantury a po téměř 20 let zjevně i skrytě diskriminován. Je zakládajícím členem Charty 77, spoluautorem a autorem některých jejích dokumentů. Je zakládajícím členem Hnutí za občanskou svobodu, členem Koordinačního centra Občanského fóra a členem výkonného výboru nově vzniklé křesťansko-demokratické strany.

Ve svém povolání je uznávaným odborníkem v oblasti produkce léčivých rostlin.

Je ženatý, má tři děti.

Miroslav LEHKÝ (Žalmanova 10, 841 05 Bratislava) se narodil 1.5. 1947 v Brně jako první ze čtyř dětí. Od roku 1950, kdy se celá rodina přestěhovala, žije v Bratislavě. Zde vystudoval základní a střední školu. Po absolvování základní vojenské služby v roce 1968 v období liberalizace v Československu a bezprostředně po něm absolvoval dva roky teologického studia na katolické teologické fakultě v Bratislavě. Další studium v éře tzv. normalizace mu již nebylo umožněno. Ve studiu teologie a filozofie pokračoval mimo oficiální zaměstnání v rámci soukromých možností. V posledních letech pracoval a pracuje jako programátor. Pro styky s lidmi angažovanými v nezávislých iniciativách byl od počátku vystaven politické perzekuci v zaměstnání i v soukromém životě. Od 70. let se angažoval v rámci neoficiální samizdatové literatury zejména náboženského zaměření. V posledních letech se osobně účastnil

neoficiálních aktivit, týkajících se sledování neustále se zhoršující situace v porušování lidských práv v Československu. Chartu 77 podepsal v únoru 1989.

Jan RUML (Kremelská 15, 100 00 Praha 10)
se narodil 5.3. 1953 v Praze. V r.1972 maturoval na gymnáziu, poté několikrát skládal přijímací zkoušky na vysoké školy různého zaměření, ke studiu však nebyl přijat kvůli politické činnosti rodičů v letech 1968-69. Vystřídal řadu manuálních zaměstnání: byl topičem, lesním dělníkem, expedientem v knihkupectví, strojníkem v čerpací stanici, ošetřovatelem dobytka. Nyní pracuje jako sanitář na resuscitačním oddělení Záchrané služby.

V r.1977 podepsal Jan Ruml Chartu 77 a v r.1979 vstoupil do Výboru na ochranu nespravedlivě stíhaných. V r.1981 byl obviněn z podvracení republiky a strávil 11 měsíců ve vyšetřovací vazbě. V 80. letech se věnoval nezávislé publicistice, působil jako redaktor v Informacích o Chartě 77, spoluzakládal Originální videojournál, Lidové noviny a časopis Sport.

Jan Ruml není členem žádné politické strany ani politicky profilované skupiny. V současné době se podílí na činnosti Nezávislého tiskového střediska, které vzniklo 19. listopadu sloučením redakcí časopisu Sport a Revolver Revue.

romania!

JDE O SPRAVEDLNOST A DEMOKRACII

(rozhovor s předsedou Mezinárodní helsinské federace knížetem Schwarzenbergem)

- Pane Schwarzenbergu, s jakým posláním jste přijel do Bukurešti?

Mezinárodní helsinská federace se již dlouho Rumunskem zabývala. O zdejší situaci jsme měli několik mezinárodních konferencí. Využili jsme tedy možnost přijet a chceme navázat kontakt nejen s novými vládci této země, ale také s těmi, kteří zde vždycky bojovali za lidská práva. Zdá se, že se tady také vytvoří nějaký nový helsinský výbor. Se všemi těmito lidmi musím mluvit, jde nám o to, aby se tady ustanovila skupina, která se bude zabývat o lidská práva. Musíme nové vládě vysvětlit, jaké jsou nejzávažnější věci, které nás zajímají. Po tak krvavé revoluci, což je historická zkušenost, velmi lehce dochází k tomu, že v nadšení revoluce lidská práva mizí. Myslím si, že i ten nejkrutější příslušník Securitate musí mít v demokracii a ve svobodném státě řádný soud. Velmi mne zajímá to, v čem tady můžeme pomáhat. Máme přece jen styky po celém světě. Chci tedy zjistit situaci a pak nějakou pomoc zorganizovat.

- Může to být chápáno i jako reakce na popravu Eleny a Nicolae Ceaušescových?

Ne, neřekl bych. I předtím jsme tu měli tajné mise, čas od času tu někteří členové helsinského hnutí byli, abychom měli ty nejdůležitější zprávy. Doposud to byla velmi tajná věc, ale teď můžeme otevřeně vystupovat, a myslím, že je velmi důležité vytvořit tady silnou skupinu, která by kladla požadavky na to, aby zde byl právní stát, tisková svoboda, práva opozice, práva menšin atd. Tyto otázky se teď tady daly do pohybu.

- Jaký jste měli přehled o disidentech v Rumunsku?

O disidentech jsme měli velmi dobrý přehled, protože jsme se porušováním lidských práv v Rumunsku zabývali léta letoucí. Jak už jsem vám řekl, pořádali jsme o tomto problému konferenci v Římě, potom jsem měl o tom v evropském parlamentě v květnu ve Štrasburku přednášku. Plno lidí nám pomáhalo, a tak jsme měli poměrně, vzhledem k situaci tady, dobré informace. - Váš dojem z prozatímní vlády Fronty národní spásy?

Ještě nic nevím, protože jsem se s nimi nesešel. Uvidíme, a doufám, že se to podaří během dalších dní.

- Máte nějaké zprávy o obhajovkyni lidských práv Doině Corneové z poslední doby?

Od převratu zprávy o ní nemáme. Předtím jsme měli zprávy až do doby, kdy byla úplně izolována. Věděli jsme jen to, že je izolována Securitate, že drží hladovku, a měla určitě mnohem víc starostí, než se nám dostávalo zpráv. A právě i kvůli těmto skutečnostem jsme tady. Kolegové se pojedou podívat do Timisoary i do jiných měst, abychom měli o Rumunsku co největší přehled.

- Jaký jste měli přehled o disidentech v Rumunsku?

Ještě nic nevím, protože jsem se s nimi nesešel. Uvidíme, a doufám, že se to podaří během dalších dní.

- Máte nějaké zprávy o obhajovkyni lidských práv Doině Corneové z poslední doby?

Od převratu zprávy o ní nemáme. Předtím jsme měli zprávy až do doby, kdy byla úplně izolována. Věděli jsme jen to, že je izolována Securitate, že drží hladovku, a měla určitě mnohem víc starostí, než se nám dostávalo zpráv. A právě i kvůli těmto skutečnostem jsme tady. Kolegové se pojedou podívat do Timisoary i do jiných měst, abychom měli o Rumunsku co největší přehled.

Od převratu zprávy o ní nemáme. Předtím jsme měli zprávy až do doby, kdy byla úplně izolována. Věděli jsme jen to, že je izolována Securitate, že drží hladovku, a měla určitě mnohem víc starostí, než se nám dostávalo zpráv. A právě i kvůli těmto skutečnostem jsme tady. Kolegové se pojedou podívat do Timisoary i do jiných měst, abychom měli o Rumunsku co největší přehled.

Jan Brabec, Josef Ungr - 4.1.1990

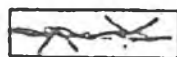
KNIHOVNA JAKO

Stojíme před univerzitní knihovnou v Bukurešti, která je, nebo spíš byla, co do obsahu nejvýznamnější a nejobsaáhlejší v zemi. Fasáda a štuky bohatě zdobeného průčelí jsou rozbité a proděravělé desítkami otvorů po kulcích. Okna se proměnila ve velké černé díry. Střecha knihovny je zborcena a dvě kupole po jejich stranách jsou jen zdeformované kostry. Z děr v budově vylétávají zuhelnatělé papírky, jak poryvy studeného větru profukují zčernalým torzem budovy. Jsou to zbytky knih z knihovny, která měla na 500 000 svazků. Knihovna má svou polohou, když dojde k boji, strategický význam. Je totiž přesně mezi bývalým Královským palácem, odkud stříleli teroristé a příslušníci Securitate, a budovou bývalého ÚV RKS, odkud střílela armáda na straně revoluce. V pátek 22.12. byl před ÚV zástup lidí a když prchl diktátor, vnikli do budovy. Vyvažovali z oken Ceaušeskovy podobizny. A pak to začalo. Příslušníci Securitate zahájili v podvečer do zástupu a na armádu před ÚV palbu. Rozpoutal se zuřivý boj. Prudkou střelbou z obou stran se zřítily kupole Univerzitní knihovny, která byla obsazena a chráněna armádou. Vojáci, studenti a tři přítomní knihovníci se pokoušeli požár hasit za neustálé střelby. Požár trval celou noc. V sobotu 23.12. ráno byla samotná budova ještě nedotčena až na dvě kupole, které požár zničil. V čítárnách knihovny se ten den dokonce ještě pracovalo. K večeru se začalo opět prudce střílet ze všech stran. Střelba byla tak zběsilá, že budova knihovny začala znovu hořet. Od 18,30 hodin večer šlehalo ze všech oken plameny. Budova plná knih skoro okamžitě shořela. Vstupujeme do přízemí, kde panuje čilý ruch. Odklízí se a

STRATEGICKÝ BOD

třídí zničené zařízení knihovny. Okamžitě si nás všimá ramenatý muž v beranici. Je jedním ze třech knihovníků, kteří zde hasili požár a pokoušeli se zachránit tyto vzácné poklady. Vystupuje s námi do patra po točitých schodech pokrytých střepy. Velké čítárny a depozitáře v patře si můžeme jen představovat. Jsou zde hromady cihel a omítky, utrhané a zuhelnatělé stropní trámy, rozbité sklo a zbytky něčeho, co mohlo být knihami. "Zbylo velice málo knih," vypráví nám knihovník, "zachovala se jen jedna část, ve které jsou rukopisy Mircei Eliada (historik náboženství, orientalista, filozof a spisovatel 1906-1986). Shořelo zde na 60 000 unikátů opravdového národního kulturního bohatství, rukopisy z 15. až 18. století. "Strach ze smrti jsem neměl," pokračuje ve svém vyprávění, "snažil jsem se předat tentopoklad rumunskému národu, snažil jsem se zachránit tyto knihy, které neměly nic společného s Ceaušeskem, knihy důležité a potřebné. Byl jsem tu ve dne v noci. Všude byl strašný žár a já myslel jen na to, jak tyto knihy zachránit, Bohužel jsem neuspěl." Scházíme zpět do přízemí a statečný knihovník nám přináší rumunskou vlajku s kulatým vystřiženým otvorem vprostřed. Jako památku na boj o knihy a svobodu Bukurešti. Když odcházíme, vidíme hromádky ohořelých listů a zbytky knih. Mezi touto spoušťí leží neporušené svazky se zlatou ořízkou bývalého ševce Nicolae Ceaušeska, kterých se paradoxně oheň ani netknul. Vycházíme ven a za námi v průvanu vylétly černé listy, možná právě rukopisů z 15. století.

(Bukurešť, 5.1.1990 - Jan Brabec, Josef Unger)

SKRYTÉ HRŮZY ČTYŘICETI LET

(návštěva u Mircei Dinesca)

V den odjezdu dne 6.1. přicházíme ztemnělými uličkami k vilce ve čtvrti nedaleko sídla televize. Jsme pozváni na návštěvu k básníkovi a disidentovi M.Dinescovi, který je dnes členem Výboru FNS, Skupiny pro společenský dialog a předsedou Svazu spisovatelů. Po letech izolace a perzekuce se může konečně veřejně projevit a podílet se na vedení rumunské společnosti. Zvoníme, M.Dinescu nám otevírá dveře a zve dovnitř. Malé, útulné místnosti bytu, který byl ještě nedávno vězením, jsou plné hovoru a lidí. Navzájem se představujeme. Jsou to členové Skupiny pro společenský dialog. Dáváme se do hovoru a M.Dinescu nám líčí situaci intelektuálů i celé rumunské společnosti. "Nemáme nic, techniku ani zkušenosti. Prosíme Chartu 77 a polskou Solidaritě o pomoc a o to, aby se s námi podělila o své zkušenosti." Věnujeme mu náš malý reportážní magnetofon. Za revoluce v Praze dobře poslouchal a posloužil jistě i zde. "To je první konkrétní věc, kterou dostáváme," usmívá se M.Dinescu. Při odchodu nám předává písemné odpovědi na naše otázky, jež jsme mu před několika dny dali s prosbou o rozhovor. "Raději píšu, než mluvím," říká nám ke dvěma popsaným listům. Děkujeme a loučíme se. Jedeme pak taxíkem po zledovatělých ulicích, osvětlených snad poprvé po pěti letech tmy. Cestou vidíme i první světelnou reklamu ve městě. Na nádraží, o něž se také urputně bojovalo, nasedáme na vlak Balt-orient expres. Naše cesta končí a je završena jedním z

nejzajímavějších setkání v Bukurešti, setkáním s básníkem M.Dinescem.

- *Pane Dinescu, jste známý jako básník i jako disident, byl jste perzekvován a držen v izolaci, můžete nám něco o té době říci?*

Má izolace v bytě ve společnosti všech osmnácti Securistů, kteří mě ve třech směnách hlídali ve dne v noci, začala 17.březnem 1988 po rozhovoru, který jsem poskytl francouzskému časopisu Libération. Tato izolace však byla pokračováním celých dlouhých let pronásledování, zastrahování a štvanic, po letech, během nichž jsem nemohl uveřejňovat dokonce ani milostné verše. Žil jsem tedy vlastně již dlouho ve vnitřním vyhnanství, takže nucený policejní exil v mém vlastním domě byl pro mě jakýmsi podivným ulhčením. Securisté, kteří do té doby šlapali chodníky v mých stopách, se znovu vrátili ke svému původnímu povolání. Byla to vzájemná úleva. Rumunsko se stalo neoficiálním žalářem pro 22 milionů vězňů, kdežto já jsem byl zavřen alespoň oficiálně. Fašismus nikdy nežil v dobré shodě s poezií, ani když sám sebe nazýval komunismem.

- *Po střelbě v Timisoare a Bukurešti jsem měli v Československu o Vás, Doinu Corneovou a ostatní disidenty velký strach. V jaké jste v té době byl situaci?*

V okamžiku, kdy došlo k událostem v Timisoare, jsem si i já myslel, že disidenti budou postříleni ve svých bytech.

Ten, kdo měl odvahu vraždit na ulicích plných lidí, tím spíše by se neostýchal zabít v skrytu. Dilem božího zázraku se celý systém zhroutil v několika dnech, takže jsme z víru událostí vyvázli životem. Ještě ale nejsem zcela přesvědčen o tom, že právě v tomto okamžiku stěly, které zůstaly v hlavních, nečekají ve stínu na setkání s bývalými disidenty.

- Jste členem výboru FNS. Jaká byla Vaše účast při jejím vzniku?

Dne 22.12. se Rumuni z pouhých chodců stali politiky. Jádro, které se zformovalo kolem televize 22.12. odpoledne, bylo tvořeno disidenty, bývalými členy strany, vojáky, studenty a mladými dělníky. Ti našli v Iliescovi jediný magnetický bod, schopný v té chvíli soustředit kolem sebe lidi různých vrstev a různých politických názorů. Nebyla to jen hodina pravdy, nýbrž - jako při každé revoluci - též hodina oportunismu. Mnoho schopných, čestných, ale nesmělých lidí zůstalo na okraji dění. Moje položertovná, polovážná výzva k založení Strany nesmělých měla takový ohlas, že se teď nemohu zbavit žádostí o její založení, které se staly jako v komickém dramatu až bojovnými a útočnými.

- Psal jste během své izolace?

Nikdy jsem nepsal tak lehce jako v době svého domácího věznění. Jsa střežen příjemným štítem bdělých "přátel", mou stravou se stal inkoust a papír a já jsem se cítil jako skutečný spisovatel a ne jako amatérský politik, kterým se cítím být nyní.

- Konstituování Skupiny pro společenský dialog je významným činem a členové této skupiny jsou disidenti. Můžete nám říci něco o stycích mezi vámi před revolucí?

Disidenti v Rumunsku byli izolováni ve svých bytech, proto jsme stanuli tváří v tvář teprve v prosinci, ve Skupině pro společenský dialog. Snažíme se sjednotit naše rozdílné názory, spojené s politikou, sociologií, kulturou atd.

- Mohly by Vám Občanské fórum nebo Charta77 nějak pomoci?

Štěstím Čechů a Slováků byl paradoxně tragický rok 1968. Dvacet let opozice udělalo z těchto lidí jakési profesionály vzpoury a vedle Poláků je považujeme za své učitele. Doufám, že rok 1990 bude příznivý jistému sjednocení těchto hnutí, užitečného především pro rumunské intelektuály, kteří jsou nyní ve fázi prvních krůčků v abecedě demokracie.

- Má účast komunistů z bývalého Ceaușescova aparátu, kteří proti němu vystoupili, podporu lidu?

V Rumunsku existovala a existuje velká alergie k idejím komunismu. V první řadě proto, že u nás nebyl komunismus, ale fašismus. Dále všichni antikomunisté vstupovali do strany, protože v posledních letech, aby člověk mohl pracovat v nějaké důležité instituci, byla stranická legitimace nezbytná právě tak, jako je nezbytný řidičský průkaz pro řidiče. Bývalí členové aparátu se postavili proti Ceaușescovi, což v té době znamenalo jejich vlastní odsouzení k smrti. Lidé jsou z toho neklidní, ale já se přes to domnívám, že je třeba jim věřit. Abychom nedospěli k obrácenému teroru, totiž k vylučování těchto lidí z principu, lidí, kteří věřili nebo dosud možná ještě věří v pokračování rozlámané mašinérie komunismu.

- Jaký byl systém persekucí tady v Rumunsku - je totožný se systémy persekuce v ostatních zemích Evropy?

Skutečnost, že starý režim ukázal tak nestydaté pohrdání lidmi, že střílel do ulic plných nevinných lidí, dokazuje skryté hrůzy, které se v Rumunsku děly během posledních čtyřiceti let. Anonymní mrtví s odvahou vykřiknout své zoufalství sotva teď budou spočítáni v zaprášeném seznamu hrdinů. Taková je pravda. Kdo pozvedl svůj hlas proti diktátorovi, riskoval smrt. My všichni jsme to věděli, ale nikdo nám nevěřil.

- Viděli jsme Vás v prvních okamžicích revoluce v přímém přenosu rumunské svobodné televize. Jaká tam byla v té době situace?

Když mi kolem oběda dne 22.12. soused ohlásil, že Securisté od mých dveří utekli, vyšel jsem na opuštěnou ulici a se slzami v očích jsem došel až na bulvár, po kterém postupoval mnohatisícový průvod lidí s dvěma transportéry v čele. Kdosi mě poznal a průvod se zastavil. Za jeho ovací jsem uchopil prapor a vystoupil na transportér. Takto jsme obsadili rumunskou televizi, v níž jsem oznámil: "Bůh obrátil svou tvář k Rumunům, diktátor uprchl. Byli jsme čtyřicet let nemocní strachem a hle, v tomto prosinci jako bychom se rozstoupili odvahou."

Jan Brabec

REVOLVER REVUE
nezávislý magazín
vychází v Praze

SVAZ INVALIDŮ A VEŘEJNOST

Úvahy o současnosti a budoucnosti

Hned na začátku je třeba říct, že patent na jednu jedinou pravdivou pravdu a nikdy jinak nemá nikdo - ani já ne. Proto všechno, co bude následovat, není vyčerpávající a pořád se k tomu bude moci něco podstatného dodat a pořád se najdou lidé, kteří to budou moci zpochybňovat a vyvracet. Kéž by se jim zpochybňování i vyvracení dařilo - zvláště budou-li moje úvahy vyvracet činy, protože teprve díky činům začnou mít trvale zdravotně postižení lidé pocit, že se o ně společnost zajímá, že se o ně stará a že od nich i mnohé očekává.

Po desetiletí šťastné reality průměrnosti a lhostejnosti se zdravá veřejnost o Svazu invalidů dovídala jen velmi málo: občas se konal sjezd, na který se přišla z dálky a upejpavě podívat televize (naším šťastným a zdravým divákům-supermužům a superženám přece nemůžeme předkládat něco tak skličujícího jako člověka chodícího o berlích; tak mu berle raději odebereme a ať do televize mluví - hlavně když nikdo nepozná, jak se mu špatně chodí); častěji potkáváte na ulici více či méně nejistě jdoucí osobu s bílou holí... Ze skutečnosti, jak málo invalidů se pohybuje na veřejnosti, a ze sjezdových vystoupení oficiálních představitelů Svazu invalidů vznikl, hnětl se a byl patřičně nafukován dojem, že vlastně téměř žádné invalidy nemáme a o tu hrstku, která - bohužel - i v socialismu existuje, že dobře pečujeme. Svaz invalidů se postupně stával v očích veřejnosti jakýmsi všemocným hýbatelem nebo chcete-li tajemným pohádkovým dědečkem, který mávnutím kouzelného proutku dokáže zařídí vše potřebné. Pro ilustraci této představy veřejnosti o Svazu invalidů uvedu tři příklady:

Příklad první: mladý nevidomý muž jde váhavě neznámou ulicí. Přistoupí k němu starší člověk a nabídne mu pomoc těmito slovy: "Proč tady chodíte sám? Vždyť je to nebezpečné. Proč si neřeknete ve vašem Svazu invalidů, aby vám dali průvodce. To si máte říct, o to se přece ten váš Svaz invalidů stará." Nevidomému mladíkovi se o průvodcovské službě Svazu invalidů nezdálo ani v těch nejtajnějších snech. Totéž lze říci i o vůdcích toho jeho Svazu invalidů.

Příklad druhý: nevidomý, červeně odiplovaný absolvent vysoké školy hledá marně zaměstnání - jeden, dva i tři roky. Když o tom téměř zoufale vypráví svým známým, téměř všichni říkají: "A my si mysleli, že se ti o místo stará Svaz invalidů..."

Příklad třetí: těžce zdravotně postižený absolvent střední školy bydlí s manželkou a dvěma dětmi na malé vesnici, kde nemůže dostat vůbec žádnou práci, natož pak práci podle kvalifikace. Je nucen se za těžce vydobytou práci - jak vidíme z předchozího příkladu - odstěhovat do města. Jak vyřeší problém s bytem? Přidělí mu jej národní výbor přednostně na zázračně působící přímluvu Svazu invalidů, jak se domnívá většina jeho známých a přátel? Svaz invalidů má přece - jak slyšeli - dokonce určitou kvótu bytů k dispozici. Takle představa veřejnosti je náhodou pravdivá. Jak však se svými byty Svaz nakládá, vědí nejlépe příslušní úředníci národních výborů, pracovníci placeného aparátu Svazu, kterým byla značná část těchto bytů přidělena, a otec rodiny z našeho příkladu, který své bydlení ve městě vykoupil stotisícovou částkou.

Až se mi z toho někdy zdálo, že tenhle ten status quo vyhovuje ale úplně všem: veřejnost si říkala "my nic, my muzikanti, o ně se přece stará Svaz invalidů" a vůdčí složky onoho starostlivého Svazu invalidů si mohly mnout ruce se slovy: "Pečujeme o naše členy moc dobře, když má o nás veřejnost tak vysoké mínění. Ještě že nikdo nechce vědět, jak je tomu doopravdy: to by totiž musel sám převzít náš přetěžký úkol - a starat se o invalidy, a to se naštěstí nikomu nechce." Kdo na tuhle tichou a poněkud nemorální dohodu mezi zdravou veřejností a vůdci invalidů doplácí, není snad třeba dodávat.

Abychom správně pochopili, co Svaz invalidů vlastně je a jak funguje, nahlédneme do jeho struktury: Svaz invalidů je několikasettisícová masová organizace, která se dělí na tři skupiny členstva z hlediska funkce, jakou jednotlivé skupiny uvnitř organizace plní.

První skupina je nejpočetnější; tvoří ji prostí členové a dobrovolní funkcionáři nejnižších stupňů.

Druhá skupina se skládá z dobrovolných funkcionářů vyšších a nejvyšších stupňů (členové ústředních výborů a konečně členové federálního výboru Svazu i jeho předsednictva).

Třetí skupinu tvoří placený aparát Svazu - nejnižší všelijací referenti a referenti-specialisté, pak následují tajemníci okresních výborů, nad nimi bdělí vedoucí oddělení ústředního výboru a ještě výš dvě sorty tajemníků: tajemníci vedoucí a jeden jediný nade všemi čnící tajemník ústřední.

Ne nadarmo jsme si Svaz invalidů rozdělili na tři skupiny podle funkce, kterou jednotlivé skupiny uvnitř organizace plní. První skupina (prostí členové a nejnižší dobrovolní funkcionáři) jsou tu na to, aby poslouchali a nevedali hlavu. Kdyby ji i náhodou zvedli, rázně se jim to zatrhne. Pro nejvyšší svazové úředníky je štěstím (nebo lépe do 17. listopadu 1989 pro ně bylo štěstím), že kritické ani jiné připomínky na jejich adresu nikdo neuveřejnil - nikdo, včetně úisku samotného Svazu invalidů (na tohle poslední tvrzení máme několik konkrétních dokladů z posledních let). Navzdory popsánému útlaku funkcionáři zde pracují a pomáhají členům svých základních organizací i sami sobě (jsou přece také invalidé), jak mohou; prostě si už zvykli, že jejich iniciativa není vždy "nahore" vítána a že se o všechno musejí doslova poprat.

Jaké úkoly plní druhá skupina - dobrovolní funkcionáři vyšších a nejvyšších orgánů Svazu? Většina z nich disciplinovaně zvedá ruce na zasedáních ústředních výborů a federálního výboru; někteří se - s mizivými úspěchy - pouštějí do křížku s aparátem v poctivé snaze hájit zájmy těch, kteří je více či méně demokratickou cestou do funkcí zvolili. Hlavní poslání této skupiny však spočívá v tom, že tvoří invalidní stafáž zdravým vůdcům aparátu Svazu pro styk s veřejností.

Komu a čemu slouží aparát - třetí skupina ve Svazu invalidů - si lze snadno domyslet: jeho vůdčí představitelé vládnou pevnou rukou celé struktuře organizace. Jsou to vesměs zdraví lidé, kteří si své zaměstnání náramně dobře vybrali - invalidům se totiž lépe vládne než kterékoli jiné

skupině občanů, protože bývají v důsledku životního hendikepu méně energičtí a snáze se podrobí "moudrému" vedení.

Při nadvládě nad invalidy se uplatňuje několik základních principů: 1. "aparát se musí stále rozrůstat" podle zásady "o ty ubohé invalidy se přece musí někdo starat" (že se aparát rozrůstá o technicko-administrativní pracovníky, nikoli o pracovníky odborné, není důležité - hlavně když stoupají hrubá čísla); 2. princip karabáče a koláče okořeněný zásadou "rozděl a panuj" a ozdobený heslem "čím hůře, tím lépe" - drobty z relativně bohatého stolu byrokratů padnou tu nevidomým, tu neslyšícím, tu tělesně postiženým. Skupiny zdravotně postižených na sebe nevraží a vzájemně se hlídají - "Co kdyby někdo dostal víc než my!" Namísto aby hledaly pravého viníka svého nezáviděníhodného postavení, škorpi se mezi sebou a aparát vzkvátá. Třetí princip "zachovávání invalidní masky pro veřejnost" se za starých časů byrokratických jistot neuplatňoval příliš důsledně, nicméně dnes i on začíná přicházet ke slovu. Spočívá v tom, že skuteční vůdcové Svazu invalidů před sebe nastrkují invalidní dobrovolné funkcionáře a mluví jejich ústy. Veřejnost tak nabývá klamného dojmu, že si svou organizaci řídí invalidé sami.

Události posledních šesti týdnů roku 1989 aparátem Svazu nijak zvlášť neotřásl: Ústřední výbor Svazu invalidů v ČSR potvrdil hlasováním na svém zasedání dne 9. prosince 1989 platnost usnesení říjnového sjezdu organizace: vedoucí tajemník si od ÚV vyžádal nové vyslovení důvěry, kterého se mu dostalo; bylo potvrzeno složení ústředních orgánů Svazu, které byly sestaveny podle taktovky nejvyšších tajemníků a kádrováků jakýmsi záhadnými kádrovými komisemi za zavřenými dveřmi: 16. a 17. prosince 1989 se sešel dávno plánovaný a aparátem pečlivě narežirovaný celostátní sjezd; předem vybraný budoucí nejmocnější muž Svazu (ústřední tajemník) byl zvolen veřejným hlasováním; Svaz invalidů se i nadále řídí starými stanovami a jednacími řády, takže rozhodující slovo patří republikovým sekretariátům a sekretariátu federálnímu, které jsou složeny převážně z placených pracovníků aparátu.

Je nutné připustit, že vůdcové vyhlásili jakousi pseudo-diskusi o budoucí struktuře Svazu invalidů. Jejím jediným cílem je však získat čas a pod pláštěm zdánlivé vnitrosvazové demokracie počkat, až se bouřka přelene a

nastanou znovu zlaté časy kabinetní politiky a shazování drobů s aparátnického stolu.

Existuje řešení tragikomediálního postavení československých invalidů v jejich vlastní organizaci? Naštěstí ano - a nabízí je celý okolní svět: všude tam se trvale zdravotně postižení sdružují do organizací podle vad. Organizace jsou na sobě vzájemně nezávislé, spravují si vlastní hospodářské, společenské a kulturní záležitosti, hájí své specifické potřeby a zájmy ve vztahu ke státu, podílejí se podle svých sil na hrubém národním produktu, jsou více či méně výhodně zapojeny do daňového systému. O vzájemné nevraživosti se vlastně nedá ani mluvit - právě naopak: při prosazování společných zájmů se organizace zdravotně postižených spojují (objednávají si např. společně financovaný právní rozbor konkrétního problému); při spojení sil a prostředků je přísně dodržován duch dobrovolnosti a vzájemné výhodnosti.

Česká unie nevidomých a slabozrakých, která vznikla 3. prosince 1989 jako první nezávislá organizace nevidomých v ČSSR po 40 letech, navrhla vedení Svazu invalidů podobný model. Doporučila, aby byly vytvořeny samostatné a na sobě nezávislé svazy zdravotně postižených podle vad. Organizační struktura každého svazu by měla být specifická a měl by o ní rozhodnout svaz sám. Spolupráce jednotlivých svazů je žádoucí, avšak výhradně na principu dobrovolnosti a vzájemné výhodnosti.

Aparát tyto a jakékoli podobné návrhy nevnímá - podobně jako nevnímalo atmosféru v národě bývalé vedení komunistické strany a státu. Členstvo Svazu se však - podobně jako již dříve celá veřejnost - začíná hýbat a probouzet. Víme, že nám nepomůže nikdo, pokud hlavní tíhu nákladu nepotáhneme my sami, obyčejní členové Svazu invalidů a aktivisté nových nezávislých iniciativ. Víme také, co chceme. Právě se o tom podrobněji v Akčním programu České unie nevidomých a slabozrakých i v jiných dokumentech. Zde snad jen dvěma větami na závěr: pro nápravu postavení trvale zdravotně postižených osob v naší společnosti je bezpodmínečně nutné, aby zákonná praxe těmto osobám zaručovala svobodné právo sdružovací podle zájmů a zdravotního postižení. Jedině tak se budou moci podle svých sil, schopností a nadání podílet na budování demokratického společenského uspořádání, včetně hospodářské prosperity, a nebudou nuceni bojovat o přežití na okraji společnosti, jak tomu bylo doposud. R. Volejník

RÁV - PŘEHLED ZPRÁV - PŘEHLED ZPRÁV

- KLADNO. OF pracovníků Městského kulturního střediska sdružuje 30 zaměstnanců (mluvčí H. Hanzlíková). Situaci ve vedení organizace charakterizuje jako nejednotnou. Část vedení stojí za OF a druhá část podporuje ředitelku, která až do 21.12. '89 nezaujala ani přes naléhavý tlak OF stanovisko k vzniklé politické situaci, ZO KSČ přes ústní i písemné žádosti OF nesdělila své stanovisko. OF by uvítalo odstranění dosavadní praxe, kdy je MKS řízeno MěNV, odborem kultury ONV, SKNV a metodicky OKS. Požaduje přímé řízení MK ČSR nebo pouze jediným zařízením vyššího stupně. (L. Jakl)
- KLADNO. OF kladenských zdravotníků sdružuje 844 pracovníků (mluvčí MUDr. P. Šebek). Žádá: 1) ustavit radu odborníků při ONV s cílem zabránit zkracování délky života a poškození dětí; 2) z prostředků za regrese vybudovat zařízení pro sledování stavu ovzduší; 3) zajistit dětem z poškozených oblastí dostatečně dlouhý pobyt v

- příznivějších podmínkách (např. formou škol v přírodě v rekreačních objektech KSČ); 4) naléhavě zajistit dostatek nezávadné vody pro kojení a zlepšit stravování horníků a pití v horkých provozech SONP; 5) poskytnout zdravotnické prostory sekretariátu KSČ, zajistit místo pro dětskou polikliniku, řešit havarijní situaci zdravotnické školy; 6) zlepšit sociální program zejména v péči o chronicky nemocné a opuštěné děti, opuštěné staré občany a invalidy; účast církve by byla vítána. (L. Jakl)
- MĚSTEC KRÁLOVÉ. Zatím neúspěšná je snaha zdejšího Sdruženého klubu pracujících přimět odbor kultury Středočeského KNV k formulování stanoviska ohledně problému řízení kulturních zařízení národními výbory. Vedoucí klubu O. Černý k tomu dodává: kultura musí být věcí celé občanské společnosti, musí se vymanit z pout jakékoliv ideologie a překonat umělé odloučení od kultury světové. Umění a literatura nesmějí být omezovány a musí jim být poskytnuty široké

- možnosti publikační a styk s veřejností. Všichni musíme hledat cestu k obnovení harmonie mezi člověkem a společností. (L.Jakl)
- **M. KOCÁB** (nyní poslanec FS) v odpovědi na otázku ohledně motivace protestů, undergroundové a rockové hudby vůbec ve změnách politických podmínek uvedl zhruba toto: "Rocková hudba je už svou podstatou vždy spíše bofící než konstruktivní, takže těžko očekávat, že teď začne vše vychalovat. Protestního ducha si uchová, jenom bude muset pozorněji hledat témata, kterých bude dost a další budou přibývat. Dřív to měla jednodušší, příčiny všeho zla viděla většinou v totalitním politickém systému. Teď se bude muset každý umět orientovat sám, ale nehladat si záminky k protestu. Spíš si nejdřív uvědomit, jaké hodnoty chce chránit, a útočit na to, co je proti nim." Rozmluva proběhla před mnichovským palácem prince Carla, za účasti uvnitř jednal pan prezident se západoněmeckými představiteli. (L.Jakl)
  - **LVOV 20.12. - MILICE ZABAVUJE NEZÁVISLÉ TISKOVINY.** Operační skupina milice vrhla do bytu Andreje Škela, člena Sdružení nezávislé ukrajinské mládeže, a zabavila 5.000 výtisků novin lvovského výboru SNUM Mladá Ukrajina. (VIA PRAHA)
  - **CHABAROVSK 27.12. - KONFERENCE DŮSTOJNÍKŮ Z AFGHÁNSKÉ INVAZE.** V Domě důstojníků se konala konference u příležitosti 10. výročí invaze do Afghánistánu. Přítomní důstojníci odsoudili sovětskou invazi do Afghánistánu a zároveň i americkou vojenskou intervenci v Panamě. Jeden z účastníků vyzval vojáky, aby vyznamenání získaná za boje v Afghánistánu vrátili. (VIA PRAHA)
  - **SOSNOWIEC 21. - NEDČVĚRA SOLIDARITĚ.** Závodní komise Solidarity dolu Kazimierz Julusz vyjádřila svou nedůvěru předsedovi Solidarity Lechu Walesovi. V přijatém prohlášení se uvádí: "Už delší dobu s nedůvěrou sledujeme vaše vystupování jako předsedy našeho odborového svazu. Toto prohlášení jsme se rozhodli uveřejnit po našem posledním televizním vystoupení dne 30.12., ve kterém jste se spolu se soudruhem Rakowským velmi kladně vyjadřoval o zkompromitované komunistické straně. Podobná vystoupení si můžete dovolit jako nositel Nobelovy ceny, ale v žádném případě jako předseda našeho svazu. Jako křesťané se nehodláme mstít za oběti komunistické vlády, ale obáváme se, že Solidarity, která vznikla v roce 1980, se díky vašemu poslednímu vystoupení může přejmenovat na Marxistickou solidaritu." (VIA PRAHA)
  - **BUDAPEST 3.1. - ZA ZÁJMY RUMUNSKÝCH MAĎARŮ.** Západoněmecký časopis Die Welt uveřejnil rozhovor s místopředsedou Rady Fronty národní spásy v Rumunsku Károlyim Királyem, který řekl: "Mým cílem není vlastní kariéra, chci hájit zájmy Maďarů žijících v Rumunsku. Pokud nebudu schopen plnit tyto úkoly, přejdu do opozice." K. Király dále řekl, že autonomie Sedmihradska je možná jen v tom případě, že budou zajištěna stejná práva pro všechny národnosti menšiny žijící v Rumunsku. Podle názoru K. Királye budou národnostní problémy existovat i nadále, protože Ceaușescova politika se opírá o nacionalismus, který je v rumunské společnosti hluboce zakořeněn. (VIA PRAHA)
  - **CHARKOV 31.12. - KGB VERSUS HELSINKÝ VÝBOR.** Místní televize vysílala vystoupení šéfa charkovské KGB, který řekl, že sice nemá důkazy o tom, že Ukrajinský helsinský výbor je napojen na západní zvláštní služby, ale že taková spojení existují a jejich objevení je jen otázkou času. (VIA PRAHA)
  - **SARATOV - KOMUNISTÉ PROTI NĚMECKÉ AUTONOMII V SSSR.** V Saratovské oblasti, kde se uvažuje o opětovném vzniku Německé sovětské autonomní republiky, která zde existovala od roku 1941, se v poslední době objevují letáky vydávané v oficiálních komunistických tiskárnách. Tyto letáky jsou adresovány dělníkům a jménem pracujícího lidu varují před "umělým vytvořením německé autonomní oblasti uprostřed Ruska" s odvoláním na "mnohaleté protestní manifestace ve všech oblastech ohrožených germanizací". (VIA PRAHA)
  - **VALDICE U JIČINA 4.1. - VÝZVA NEAMNESTOVANÝCH VĚZŇŮ.** Odsouzení z NVÚ Valdice u Jičína se v otevřeném dopise obrátili na čs. veřejnost i odsouzené, kteří již byli propuštěni na amnestii udělenou prezidentem republiky. V dopise upozorňují na protispoločenské jednání propuštěných spoluvězňů a prosí veřejnost, aby pečlivě zvažila všechny okolnosti, než za jednání menšiny odsoudí všechny propuštěné a spolu s nimi i ty, kteří ve výkonu trestu ještě zůstali. "Budete-li se dopouštět trestných činů," píše vězni svým bývalým spoluvězňům, "uškodíte nejen sobě, ale i nám. Pak nám již nikdo neuvěří, a co je velmi důležité, zklamete ty, kteří vám věřili. Zklamete prezidenta pana Václava Havla, paní ministryni Dagmar Burešovou a Občanské fórum. Dáte jen za pravdu těm, kteří tvrdili opak. Tak rozsáhlou amnestii si nikdo ani nepamatuje, a přestože se nás téměř netýká, vážíme si toho. Bude zapotřebí jistě dost odvahy na to, aby byla

prosazena a udělena. Ti, co zde byli předtím, vám nikdy takovou šanci nedali. Tak si važe toho, co jste dostali, a pochopíte, že nesmíte žít tak, jak jste byli zvyklí. Můžete uplatnit své schopnosti, které máte a které vám nebyly k ničemu. Potlačte své špatné návyky a dokažte svou způsobilost a oprávněnost svého propuštění. My všichni vám držíme palce, ať se vám v životě konečně daří." (VIA PRAHA)

  - **PRAHA 5.1. - NALÉHAVÁ VÝZVA.** Pracovníci sociálních služeb Národního výboru hl.m. Prahy se obrátili na KC OF v Praze s naléhavou výzvou, aby pomohlo zajistit volná lůžka pro amnestované spoluobčany, kteří se nyní vracejí z věznic. V Praze je naprostý nedostatek ubytovacích kapacit, NVP již nemá žádné k dispozici. Jednotlivé podniky poskytují ubytování jen těm amnestovaným, kteří u nich nastupují do pracovního poměru. Ministerstvo vnitra bude o žádosti NVP jednat až v pondělí. Protože situace je opravdu kritická a neposkytnutí vhodného ubytování znamená téměř jistý návrat do vězení, obrací se NVP prostřednictvím OF na všechny podniky, aby výjimečně na několik dnů poskytly ubytování i těm amnestovaným, kteří v podniku nebudou pracovat, a dále na všechny další instituce včetně ČSLA a Červeného kříže, které mají volné ubytovací kapacity, aby je daly k dispozici. Oznamit možno denně od 8 do 16:00 na pracovišti sociálních služeb NVP ve Školské ulici, Praha 1, tel. 235 09 37. (VIA PRAHA)
  - **PRAHA 7. OF Praha 7 otevírá dvě informační střediska:** Obránců míru 78 a Dělnická 29. Denně od 16 do 20 hodin pracuje čítárna nezávislé literatury a podávání informací. Požadavky, připomínky a návrhy zasílejte do středisek nebo na adresu: Poštovní schránka OF-7, Pošta P-7, 170 00. Dne 17.1.1990 pořádá OF Praha 7 od 16 do 19 hodin ve střední hale PKO diskusi na téma "Odpovědnost KSČ a ONV Praha 7 za represe na obvodě". Pozvání jsou odpovědní činitelé i účastníci akcí (např. ve Stromovce).
  - **HORNÍ BEŘKOVICE.** V Horních Beřkovicích se už 4 roky opakují nedostatky technického rázu ve vytápění základní školy, protože se MNV přes upozorňování občanů nepostaral o nápravu, došlo v pondělí 8.1.1990 k uzavření školy. Teplota ve třídách je 12 stupňů a na chodbách 4 stupně. Místní OF žádalo, aby se k uzavření školy dostavili zástupci sdělovacích prostředků, zekména TV, ale nikdo se nedostavil. Žáci si budou zatím chodit dvakrát týdně pro úkoly. (Za OF Horních Beřkovic Matěj Svoboda, ing. Hynek Slavík, Milan Opolský)
  - **BAKU, 7.1.** V Nachičevanské autonomní oblasti SSR bylo dosud odstraněno 137 kilometrů zátarasů z ostatního drátu podél hranice s Íránem. Při demontáži pomáhali i vojáci. Lidová fronta republiky se obrátila na vládu s žádostí, aby území 2-3 kilometru širokého pohraničního pásu s 20 tisíci hektary úrodné půdy bylo navráceno lidu. (VIA)
  - **KATOWICE.** Do Katowic přijela skupina 38 rumunských dětí z Bukurešti, Sibiu a Temešváru, jejichž rodiče byli povražďeni rumunskou státní bezpečností Securitate. Děti přijely s třemi vychovateli na dobu tří týdnů. Akci pořádá Homoslezské charitativní sdružení. Jde o první skupinu rumunských dětí poslaných do zahraničí. (VIA)
  - **VILNO. 6.1.** se před palácem Rady ministrů Litvy se konala manifestace, jejíž účastníci požadovali navrácení budovy novovilenské famosti, která by zde zůstala útlek pro politické vyhnance. (VIA)
  - **BUKUREŠT.** V neděli 7.1. se v hlavním městě Rumunska konaly první dvě demonstrace od zavedení nového dekretu o shromažďování. Liga studentů sdružující vysokoškolskou mládež a Nezávislý svaz studentů zorganizovala mítink na bukureštské polytechnice. Bez ohledu na dvacetistupňový mráz přišlo 2000 lidí, studentů i profesorů. Studenti požadují: depolitizaci vysokých škol, ekonomickou a programovou autonomii vysokých škol, prodloužení termínu současných zkoušek, přepracování systému přijímání na školy, změny ve vojenské přípravě (její praktickou likvidaci pro děvčata a pro studenty 6 měsíců po absolutoriu), účast na rozdělování stipendií, zrušení povinné "brigádnické" práce zdarma. Na adresu Fronty národní spásy pak účastníci mítinku prohlásili, že i když sama Fronta je reprezentativním orgánem revoluce, jednotliví členové nejsou zvolenými zástupci revolučního hnutí. Zvlášť pobouřené reakce vyvolalo vystoupení jednoho ze šesti studentů, kteří jsou členy FNS. Na jeho slova sál odpověď vykřiky "zrádci", "komunisti" apod. Aplaus naproti tomu přivítal studentku z Timisoary. Mítinku se účastnili i zástupci polského Nezávislého svazu studentů a skupina studentů z Československa.
  - **Národní a křesťanská zemědělská strana** uspořádala tentýž den pochod ulicemi města. Účastníci, kteří nesli transparenty s požadavkem svobodných voleb, chtěli tímto pochodem utčit památku obětí prosovinové revoluce. Na skoro čtyřkilometrové trase zástup několikrát poklekl a odříkával modlitby. (Anna Hussarská, dopisovatelka Gazety Wyborczej a Informačního servisu)

telegram diktátorovi

Je první všední den v roce. V ranním metru spěšně listuju Svobodným slovem, abych se zorientoval v tom přidělu informací. Vracím se na titulní stranu - novoroční projev pana Havla (spokojeně se usměju nad titulkem), očima zavadím o jméno Fidella Castra - jeho funkce - blahopřejný telegram, vedle nezřetelná fotografie plešatého muže v brýlích. Zpozorním tedy a zjišťuju - neznámý je náš nový prezident (přišel o vlasy v tiskárně) a zpráva ČTK říká: Prezident ČSSR V. Havel a předseda federální vlády M. Čalfa zaslali společný blahopřejný telegram předsedovi státní rady a předsedovi rady ministrů Kubánské republiky Fidelu Castrovi Ruzovi ke státnímu svátku jeho země.

Vystupuju z vlaku metra, bez úsměvu. Castro rovná se Kuba. Castrova Kuba je opravdu jeho země, stejně tak jako severní Korea je Kim Ir-senova a Rumunsko bylo Ceaušeskovo. Diktatury na celém světě jsou si podobné jako vejce vejci, zvláště ty neostalinistické. Jsou to ale především národy trpící pod hesly o genialitě a neomylnosti svých vůdců. Pod hesly, jako je třeba to Castrovo zcela nedávné: Socialismus nebo smrt. Jsou to především národy a jen těm by prezident měli blahopřát ke státním svátkům jejich zemí.

Přemýšlím o vousatém diktátorovi v polní uniformě a o blahopřejném telegramu pánů Havla a Čalfa. Uvažuju nad motivem jeho zaslání. Pouhé klišé vysoké politiky či snad slušnost pro každého? Když nastupuju na přeplněný eskalátor, komusi v davu šlápnu na nohu. "Pardon," ozve se postižený a já si pomyslím cosi o tom, že nic se nemá přehánět. *Martin Šmíd, 4.1.1990*

NENÁSILÍ V ILEGALITĚ

Roman Rákosník, jeden ze zakládajících členů Klubu právní podpory, zaslal ministru národní obrany a Okresní vojenské správě v Jablonci n. Nisou 10.8.1989 dopis tohoto znění (zkráceno):

"Vážení přátelé, mnohokrát jsme již žádali různými způsoby o zavedení náhradní civilní služby pro ty, kteří jsou pevně přesvědčeni o tom, že nenásilí je pro lidstvo lepší cesta než násilí, a proto jim jejich svědomí nedovoluje sloužit v ozbrojených silách... Povoláváte mě nyní na vojenské cvičení, abych nasbíral dostatek odvahy a zběhlosti k případnému použití násilí. Já zatím celý svůj život sbírám odvalu k tomu, abych v případě nutnosti dokázal uplatnit nenásilí, jak mě k tomu vede boží zákon. Protože vaše nabídka ohrožuje vážným způsobem integritu mé osobnosti, nemohu na vojenské cvičení nastoupit. To, že mi neumožňujete náhradní službu v civilním sektoru, považuji za nemorální, neboť to pokládám za omezování základního lidského práva na svobodu svědomí. Ze stejného důvodu tudíž nepřijímám ani sankci, kterou mi za nenastoupení na vojenské cvičení nabízí trestní zákoník v par.280, a to odnětí svobody v trvání od 6 měsíců do 5 let... Nezbyvá mi, než přejít do illegality, nebo, jak játo cítím, nadále požívat božích darů, se kterými se na svět rodí každý člověk, a to práva na svobodu svědomí a pohybu, a snažit se smysluplně pracovat ve prospěch celé společnosti..."

V lednu jsme měli možnost Romanu Rákosníkovi položit několik otázek:

- Proč jsi se rozhodl odepřít vojenskou službu a odejít do illegality, je vysvětleno v tvém dopise. Mohl bys přiblížit, jak jsi k tomuto rozhodnutí dospěl?

R: Necítím k armádě zásadní odpor. Gándhí napsal, a to přesně vystihuje i můj postoj, že ten, kdo věří v použití násilí

na obranu dobra, tak ať se na něj připravuje. Ten, kdo ale v násilí nevěří, tak ať se na něj nepřipravuje. Když se člověk připravuje na násilí, tak nemůže najednou na tři neděle vynechat a jít se zase chvíli připravovat na násilí. Ohrožuje to integritu osobnosti. Když se člověk pro něco rozhodne, musí to dodržovat, obzvláště, když to veřejně proklamuje. To se týká všeho, myšlení i jednání. Takže když jsem dostal povolávací rozkaz na vojenské cvičení, vlastně mi nic jiného nezbyvalo. Už když jsem nastupoval na vojnu, měl jsem tohle dilema. Tehdy jsem studoval katolický seminář - tam se musí v polovině studia přerušovat a jít na vojnu, ale křesťanství nejde s armádou vůbec dohromady. Slyšel jsem tenkrát, že jsou lidé, kteří na vojnu nenastoupí, ale nikoho takového jsem neznal a přišlo mi to nereálné. Později jsem takové lidi poznal a teď už to mám srovnané, že s armádou nechci mít nic společného.

- To vojenské cvičení mělo být tři neděle. Jak dlouho jsi počítal, že budeš v ilegalitě, mohlo to trvat taky několik let?

R: Někdo říkal, že to bude trvat až dvacet let, já jsem byl větší optimista - počítal jsem tak pět let, než se to tady dá dohromady. Pikantní na tom bylo, že všechno proběhlo vlastně ze dne na den. O ilegalitě jsem neuvažoval, byl jsem rozhodnut jít do vězení, druhá varianta byla jít na nějakou ambasádu. Na poslední chvíli jsem se rozhodl jít do illegality - to asi nejvíc odpovídalo tomu, co jsem cítil, chtěl jsem žít jako normální člověk.

- Můžeš říci, kde jsi se skrýval?

R: Původně jsem chtěl jít na strážnici a říci, pánové, jsem vám k dispozici. Pak jsem si uvědomil, že jim vůbec nechci být k dispozici, že neschvaluji ani ty sankce, které oni za to nabízejí. Dohodl jsem se s přáteli, že budou něco shánět, třeba pak do budoucnosti. Museli jsme spíše počítat, že se o

mě StB bude zajímat. Problém byl, že lidé, kterým věřím, jsou většinou sledováni, takže ukrývat se u nich by nebylo moc bezpečné. Jel jsem tedy naslepo ke svým známým do Brna, kteří mi pomohli už v minulosti a kteří se neangažovali nijak politicky. Znáám je z křesťanských kruhů a vím, že je na ně spolehnout.

- Mohl jsi chodit ven?

R: Když jsem se ostříhal, oholil a nosil brýle, byl jsem k nepoznání. Mohl jsem se pohybovat tedy celkem svobodně. Standa Devátý to měl jistě horší, toho pozná každý na sto metrů. Když jsem se dozvěděl, že se Standa taky ukryl, byl to snad můj nejšťastnější den v tomhle roce. Na něj měli takovou pítku, že kdyby ho zavřeli, skončil by asi jako Pavel Wonka. Líbilo se mi, že Standa dokáže změnit taktiku, že nechce být mučedník. Třikrát v krátké době držel hladovku na doraz a vždycky dosáhnul svého propuštění z vazby, ale teď na něj čekal soud, hrozilo mu několik let. Musel být pod strašným tlakem, mohl si říkat, že se od něj čeká, že bude v hladovkách pokračovat.

- Co jsi dělal v ilegalitě?

R: Bydlel jsem střídavě v Brně a v Praze. Byl jsem ve spojení se svými přáteli z Klubu právní podpory, hlavně s Luborem Kohoutem. Dávali jsme dohromady časopis Totalita s přílohou Teror, který obsahoval informace hlavně z vězeňství a policejního teroru. Jenže pak přišla revoluce a šlo spíše o aktuální věci.

- Kdy a s jakým programem vznikl KPP?

R: Klub právní podpory vznikl na jaře 1989. Původní idea byla založit hnutí Dobrá vůle, které mělo aktivizovat křesťany, aby uplatňovali křesťanské ideály v praxi, jak říkají myslím benediktini: modli se a pracuj. Nakonec vznikl KPP. Oproti Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, který je uzavřenou skupinou profesionálů a poloprofesionálů, jsme měli představu širšího hnutí laiků, kteří se budou právnicky vzdělávat a budou moci poradit ostatním a informovat je, hlavně mimo Prahu, tam, kde nebylo, na koho se obrátit.

- Členové KPP pracují nyní v nezávislé vyšetřovací komisi událostí 17. listopadu. Proč a jak tato komise vznikla?

R: Lidé z KPP utvořili hned v úterý po sedmnáctém nezávislou vyšetřovací komisi. Usídlili se na pedagogické fakultě a postupně se k nám přidávali studenti z medicíny a z FAMU. Já jsem poprvé vyšel z ilegality ve středu 22. listopadu, rovnou na Václavské náměstí, to byl úplně nový svět. Od té doby jsme byli pořád na pedagogické fakultě a teď se stěhujeme do Krakovské ulice. Hlavním důvodem ustavení naší komise byla naprostá nedůvěra ve vládní komisi. Nevěřili jsme poslancům, prokuratuře, nevěřili jsme ničemu, byli jsme přesvědčeni, že to bude stejná fraška jako vždycky. Vždyť VONS a ostatní jim posílají informace už deset let a nikdy jim neodpověděli. Proto jsme ještě před ustavením vládní komise navrhli několik lidí, kteří by v ní měli být, aby vyšetřování bylo důvěryhodné. Je tam tedy JUDr. Danisz, vlastně právník Charty 77 a JUDr. Motejl. Přesvědčili jsme se, že komise se snaží o pravdivé výsledky a začali jsme s ní také spolupracovat.

- Jak probíhá práce vaší komise?

R: Zpočátku jsme mapovali podle výpovědí lidí, co se vlastně na Národní třídě 17. listopadu událo. Teď pracuje jedna skupina, která se zaměřuje na nezvěstné a případně zavražděné lidi. Domníváme se, že tam nějakí mrtví mohli být, ale dokud se osoby, které jsou stále nezvěstné, nenaleznou, nelze nic uzavřít, ale ani nic prokázat. Naše třetí skupina se snaží odhalit podíl StB na akci, kdo vůbec v tom má prsty a jak hluboko je tam má. StB je mafie, pořád se odhalují další souvislosti a nebylo by vhodné je tu zatím zveřejňovat, abychom nezdiskreditovali nevinné lidi. Kam až dojde vyšetřování, nikdo neví. Mnoho stop je zničených a jsou určité věci, které se nevyšetří nikdy. Prvním požadavkem studentů bylo vyšetření událostí 17. listopadu. Zdá se mi, že na to zapomínají. Měli by vytvářet tlak, aby tento jejich požadavek nezástal jen na papíře.

- Možná, že vedle masového vraždění v Rumunsku, může tato událost někomu připadat nedůležitá.

R: Násilí je násilí, princip je stejný. Kdyby jen jeden člověk zůstal na Národní třídě, tak by nikdy neměl být zapomenut. (Připravila M)

monopol

jednoho svazu?

V současnosti dochází k reorganizaci či k jakémusi obnovení Svazu českých výtvarných umělců. Proto se chceme k nové situaci vyjádřit i my, neregistrovaní výtvarníci.

Situace byla taková, že členem SČVU se mohl stát pouze absolvent vysoké školy příslušného zaměření. Avšak počet míst na školách byl několikrát nižší než počet uchazečů a v přijímacím řízení často rozhodovala politická příslušnost rodičů či protekce, nikoli skutečné nadání. Taktéž způsob výuky na těchto školách nezaručoval opravdové rozvinutí talentu, ale naopak ho spíše potlačoval. Vnucování výtvarného názoru příslušného profesora jistě znechutilo nejednoho uchazeče, který se pak raději vydal svou cestou. Víme, že v uplynulých letech musela většina opravdových umělců pracovat v ústraní.

Pokud jsme nebyli přijati na školu či na ni nechtěli vstoupit, měli jsme pouze jedinou možnost: předstoupit před komisi SČVU, která však byla nedemokraticky ustavena shora, vedením Svazu, a reprezentovala monopolní výtvarný názor kulturní politiky KSČ. To nám znemožňovalo kontakt s publikem i s kritikou.

Podávám následující návrhy na zrovnoprávnění neregistrovaných výtvarníků:

1. Navrhujeme, aby strukturu nového sdružení výtvarníků tvořily rovnoprávné a nezávislé spolky, které by vznikaly na základě příbuznosti výtvarného projevu, názorů a představ o činnosti. O vnitřních záležitostech a přijímání nových členů by si spolky rozhodovaly samy, podle vlastního uvážení.

2. Navrhujeme, aby všechny výtvarníky, ať již jednotlivce či členy spolků, zajišťovala po sociální stránce nově vzniklá odborová organizace.

3. Navrhujeme, aby bylo zajištěno rovné právo na získání a užívání ateliérů, dílen a jejich zařízení a aby přístup k potřebným materiálům měli všichni výtvarníci. Také možnost stipendií, seminářů, konkursů a příležitosti k vystavování a prodeji doma i v zahraničí by měly být otevřeny všem.

Žádáme naše registrované kolegy, aby podpořili naše požadavky.

Pavel Brázda, Šimon Brejcha, Radek Brož, Roman Dvořák, Igor Grimmich, Tomáš Hatle, Marek Hlupý, Miroslav Hrabáň, Viktor Karlík, Jiří Kovanda, Ivan Matoušek, David Němec, Petr Pouba, Michal Singer, Roman Trabura, Jan Vaněk

NASTÁVÁ TA CHVÍLE

Zbyněk Benýšek odjel z Československa v roce 1982. Tehdy celou českou nezávislou kulturu (ale té se neřikalo nezávislá - mluvilo se o undergroundu) postihla obzvlášť silná emigrační vlna. Hlavně po Praze řádila "vystěhovalecká komanda" estébáků. Vyhrožovali vězněním a mlácením a také věznili a mlátili. Zbyněk Benýšek odjel do Vídně a už v roce 1983 začal vydávat časopis Paternoster s podtitulem "malá revue pro umění a kritiku". Redakční rada byla složena z lidí Zbyňkově blízkých, jak pohybem ve společném kulturním prostředí, tak přes všechny nuance i emigrantským osudem. V tiráži Paternosteru je uveden Vratislav Brabenec z Kanady, Martin Hybler a Vlasta Třešňák z Francie, Eugen Brikius z Anglie a Jiří Němec, který se usadil ve Vídni. Zřejmě nejen pro zpestření se členy redakce stali i spisovatelé z Československa, Ivan Martin Jirous a Václav Havel.

Zbyňka Benýška jsme potkali v redakci Vokna a požádali o krátký rozhovor.

IS: Společně s Voknem a Revolver Revue je Paternoster brán jako reprezentant kultury českého undergroundu...

ZB: Takhle o nás psali ve všech exilových časopisech. Ale je to pravda jen zčásti. Věci autorů známých jako underground tvořily asi jen 10-15% toho, co jsme ušli. Ovšem styl prvních Paternosterů, podotýkám, že jsme vydali 26 čísel, byl silně podzemní, bylo to tím, že jsme na pokračování vydávali Pravdivý příběh Plastic People od Ivana Jirouse. Jinak jsme se nikdy nesespecializovali na to, co se pod pojmem český underground myslí, vydávali jsme hodně překladů, máme stále rubriky prózy, poezie, výtvarného umění, kritiky, meditace.

Byli jsme stále zaměřeni domů, do Československa, Paternoster se tam pašoval, ze začátku to moc nešlo,

potřebovali jsme prodávat, ale později, když jsme získali finanční podporu, jsme si mohli dovolit tisknout 500 kusů zadarmo, výhradně pro Československo.

IS: Spolupracovali jste také s domácími autory, časopisy?

ZB: Ano, přebírali jsme texty hlavně z Vokna a z Revolver Revue, ta spolupráce byla trochu kuriozní, protože někdy v roce '85 jsme začali dostávat zprávy, že se to domácím - hlavně Revolveru - nelíbí. Je sice pravda, že jsme asi dvakrát nedopatřením neuvedli pramen, za což se ještě dodatečně omlouvám, ale spíš nás to překvapilo, chápali jsme přetiskování jako službu autorům i časopisům.

IS: Možná, protože jste žili venku, měli oni pocit, že byste měli přicházet s něčím novým a ne přebírat...

ZB: Tyhle zmatky vycházely prostě z normality doby, z pronásledování literatury. I kontakt byl těžkej, bylo problémem se nějak přesně dorozumět. Ale to teď odpadlo.

IS: Odpadla spousta problémů, ale vydávat časopis nebude ani teď nic snadného...

ZB: Teď nastává přesně ta chvíle, kdy si každý musí najít to svoje, každý časopis uvidí, na co má. Je potřeba ujasnit si vlastní styl, vždyť každý si teď bude muset v konkurenčním boji své čtenáře najít. Tenhle týden, po domluvě s Eugenem Brikiusem, chci přesunout číslu administrativy i část redakční práce do Prahy, chceme se dohodnout s některým nakladatelstvím. Jednali jsme s Atl. antisera a s Melantrichem, chceme tedy vycházet ve větší sérii, plánujeme tak 5-6.000 kusů. Nějaký čas nám zaberou přípravy, ale odhaduju, že tak za 6 měsíců by tu měl být nový český literární časopis. -jt-

STRACH Z BRAKU

Televizní interview s režisérem Jiřím Menzlem vysílané v pátek 5.1. 1990 mě dosti nepříjemně překvapilo. Udivilo mě přezíravé chování pana Menzla k moderátorovi a přímo mě vytočil obsah jeho rozhovoru.

Režiséru Jiřímu Menzlovi se nelíbí budoucnost filmového průmyslu bez cenzury, obává se, že naše kina budou zaplavena levnými, kýčovitými filmy tak, jak je to běžné na Západě. Nedivím se odporu, který pan režisér chová k určitému druhu západních filmů, jsou skutečně velmi odporné. Jsou prostě brakové.

Nemyslím si však, že by totalitní cenzura měla zas tak velkou zásluhu na ochraně před filmovým brakem, jakou jí přikládá pan Menzl. Za prvé jsou těchto filmů tuhy mezi lidmi na videu a za druhé kýč se Sagvanem Tofim a desítky jim podobných nejsou také žádné zázraky. Rozdíl je pouze v tom, že západní průmysl musí natočit zaručený kasovní úspěch a tomu je podřízeno všechno. U nás donedávna vládli diktát ideologický - ovšem v

jeho rámci se produkovaly stejně otřesné věci, navíc vedené průhlednou snahou po prodejnosti a neštítící se stejné p odbízivosti jako zboží za železnou oponou.

Takže, já jsem proti požadavku pana režiséra Menzla, aby byla znovu zřízena nějaká nová forma cenzury. Její praktický význam je v daném ohledu zanedbatelný a hlavně - jakákoliv cenzura cokoliv je prostě nedemokratická. Uvědomme si, že náročnější filmové i jiné umění je v celém světě v menšině; co se týká tvorby i co se týká spotřeby.

Při řešení otázek kvality uměleckých produktů přicházejících k nám není místo pro cenzuru, ale pro velkoryse pojetou estetickou výchovu cílenou nejen na děti a mládež, ale na celou společnost. Ne zákaz, ale úsilí o pozvednutí a formování vkusu a uměleckých nároků, to jediné je demokratické řešení. A o demokracii přece jde.

Oldřich Šíma

POMNÍKOVÁ FRAŠKA V HODONÍNĚ

Mladá fronta z 29.12. 1989 uveřejnila rozhovor s předsedou MěNV v Hodoníně JUDr. Turkem ohledně osazení sochy místního rodáka T.G. Masaryka ke 140. výročí jeho narození. Když pomíneme slabost funkcionářů pro rituální chování prvobytně pospolné společnosti a nahrazování jedné modly druhou, zarazí nás informace, že umístěním sochy byl pověřen známý pomníkový maniak husákovské éry Jaroslav Jurčák, který zaplavil okolí monumenty vesměs oslavujícími výročí poněkud jiného kalibru a jehož posledním velelím je obrovská, duchovně i ekologicky problematická socha milicionáře na sídlišti Lidových milicí v Poštorné. Ve zprávě je dále demokraticky uvedeno, že se k řešení mohou vyjádřit i občané, ale zároveň již do konce února musí být vše hotovo, aby se to k výročí 7.března vše stihlo. Čili vše při starém. K výročí 1., 5., 9.května a 25.února byly hromadně odhalovány sochy, přestřihávány pásy či prováděna jiná temná iracionální činnost, která odváděla pozornost od skutečných problémů

společnosti. Pamatuji si, jak k jistému datu tehdejší prezident Husák nůžkami přešmíkl bílou stuhu v novostavbě gymnázia na Proseku, zatímco první patro bylo zavřené, protože tam zedníci ještě neskončili s prací, a v okolí byla zemina poprášena zelenou barvou. Zpět ale do Hodonína. Když už tedy staronový předseda MěNV chce něco k výročí narození Masaryka udělat a nevzdá se svých rituálních tanců, měl by kupříkladu slavnostně přestřihnout pásku u ukončené čistící stanice nebo alespoň položit její základní kámen. Bylo by to alespoň částečně v intencích Masarykova pragmatismu. Popřípadě by se mohl zeptat jiného hodonínského rodáka Valtra Komárka, co je z hlediska budoucnosti důležitější. Osazení sochy by jistě počkalo do té doby, než bude v klidu vyřešen způsob úpravy okolí. Mohl by to být třeba zajímavý úkol pro studenty umělecké školy v nedalekém Uherském Hradišti, kteří by si za stržený peníz potom zakoupili nějaké vybavení nebo jeli na zkušenou do světa.

118

5.ledna byl z Valdic propuštěn "špión" Josef Römer, kterého v roce 1977 odvezli příslušníci tajné policie přímo z letiště, kde tehdy pracoval. Podle jejich slov mělo jít o krátké vysvětlení. Slíbili, že ho zdrží maximálně hodinu.

TA HODINA TRVALA TŘINÁCT LET

- Co jsi dělal před svým uvězněním a proč tě vlastně zavřeli?

JR: Na začátku roku 1977 jsem přešel od Inženýrsko průmyslových staveb k Československým aeroliniím v Praze. Pracoval jsem tam jako řidič motorového vozíku, nakládal jsem a vozil kufrů. Bylo mi 19 let. Bavila mě moderní hudba a to mě přivedlo až na zastupitelství USA v Praze, kam jsem začal chodit už koncem roku 1975. Navštívoval jsem kulturní středisko, používal si muziku, četl, natáčel, učil se anglicky. Půjčoval jsem si knihy a časopisy, bral si propagační materiály, které měli k dispozici a které si mohl kdokoli volně vzít. Potkával jsem tam zaměstnance ambasády, tajemníka pro kulturu a tisk pana Frederica Quenna a pana Williame, trochu jsem se spřátelil s mladým příslušníkem ostrahy velvyslanectví, s příslušníkem námořní pěchoty Mike Johnsonem. S těmito lidmi jsem si povídal o muzice a americké kultuře, o tom, jaký je život tady u nás. Je třeba si uvědomit, že jsem při své práci na letišti nepřicházel do styku s utajovanými skutečnostmi, žádná tajemství jsem neznal, tudíž jsem žádná nikomu nevyzradil a ani bych nikdy vyzradit nechtěl. Setkání na ambasádě byla skutečně pouze na přátelské bázi.

V té době vyšla Charta 77, jejíž text jsem nikdy nečetl... vlastně až teď, když vyšel v Rudém právu. Neznal jsem nikoho, kdo by Chartu 77 podepsal nebo se v tomhle směru angažoval. Ale stejně jako v jiných podnicích, tak i v ČSA se podepisoval pamflet, který Chartu 77 odsuzoval. Její prohlášení ale nikdo nedal pochopitelně nikomu přečíst. Každý ji však musel odsoudit. Byly dvě listiny, jedna prezenční a jedna odsuzovací, já jsem podepsal tu prezenční, protože jsem se sice hůře zúčastnil, ale tu druhou jsem nepodepsal, protože jsem Chartu 77 nečetl, takže jsem nemohl posoudit, co v ní je a co není. Potom na mě přišli s údajným porušováním bezpečnostních předpisů na letišti. Byl jsem sice poučený o práci

na státní hranici, ale nemohl jsem nic porušit, protože jsem tam právě začínal a dělal jsem jenom to, co mi můj nadřízený nařídil. Prodělával jsem taková ta různá šikanování a ústrky, protože jsem se nechtěl podvolit.

V té době zadrželi dva lidi, kteří byli údajně viděni v Alfě v mé společnosti, já jsem je však neznal. Prý jsem se s nimi bavil o letišti. Oni byli schopni vypovědět na kriminálce cokoli, jen aby se dostali ze svých malérů. Těchto pár střípků stačilo k mému zadržení a obvinění z trestného činu přípravy opuštění republiky. Podmínky k němu jsem si měl vytvořit tím, že jsem šel pracovat k ČSA. Řekl jsem tehdy prokurátorovi, že podle této logiky si všichni zaměstnanci ČSA vytvořili podmínky k opuštění republiky. Mně žádným způsobem nemohli dokázat, že bych se připravoval k útěku, všechno spočívalo na řečech, které se údajně vedly ve společnosti. Žádné reálné podklady nebyly, to byly spíše jenom fabule. Protože toho bylo dost málo, přišla StB s vyhodnocením mých návštěv na americké ambasádě. Vůbec mi nedošlo, že bych mohl spáchat nějaký trestný čin tím, že se zajímám o cizí muziku a časopisy. To mě nenapadlo ani ve snu, vždycky jsem věřil, že tady nějaká spravedlnost je. Nikdy jsem neměl nic společného s represivním aparátem, abych mohl poznat jeho metody. Nekradl jsem, nikomu jsem neubližoval, vedl jsem normální život. Vždycky jsem se domníval, že existují zákony, práva atd. Bezstarostně jsem chodil na americké velvyslanectví, ještě jsem ukazoval otevřenou občanku ke dvířkům naproti, abych jim ušetřil práci. V říjnu 1976 jsem byl dokonce pozván na recepci u příležitosti prezidentských voleb do rezidence velvyslance, kde mě v jeho společnosti kdosi fotografoval.

Jako světový názor jsem uznával kosmopolitismus a nikdy jsem se tím netajil. Vedl jsem o tom polemiky, někteří se mi to snažili

vyvracet tím, co četli v tisku apod. Tím vším jsem na sebe upozornil Státní bezpečnost. Prohlíželi mi můj pokoj, kde samozřejmě nic nenašli, sledovali mě. Nakonec to skončilo obviněním.

- Kdy tě uvěznili?

JR: Zatklí mě 27.1.1977, když jsem přišel do práce. Parťák mi řekl, že mám jít nahoru k vedoucímu, tam na mě čekali dva, kteří po mně skočili. Měl jsem u sebe kliku od dveří, protože jsem načemo spal u kamaráda na ubytovně - měl jsem tady děvče a nechťelo se mi dojíždět. Kliku vytáhli a prohlíželi si ji. Když zjistili, že to nestřílí, zeptali se, co to je. Povídám - klika. Na co to máte? Řekl jsem - na dveře. Tak pojďte s námi, potřebujeme si něci objasnit. Chtěl jsem si ještě vzít zálohu, ale oni říkali: za hodinku jste zpátky. A ta hodina trvala bez dvaadvaceti dní třináct let.

- V které fázi změnili obvinění z trestného činu přípravy opuštění republiky na vyzvědačství?

JR: Oni to nezměnili, ale rozšířili, když jsem byl asi půl roku ve vazbě. Když to vypadalo, že opuštění republiky nebude tak významné a že by museli trestní stíhání zastavit.

- Jaké předložili důkazy o tvém údajném vyzvědačství?

JR: Cituji z rozsudku: "V roce 1976 se obžalovaný Römer na zastupitelském úřadě seznámil se dvěma jeho pracovníky, snažil se s nimi navázat kontakt a vytvořit dobré vztahy. Podle jeho představ mu měli pomoci při jeho odchodu do kapitalistické ciziny. Při navazování kontaktů se netajil tím, že v ČSSR není spokojen, že je obdivovatelem západního způsobu života. S ohledem na tyto postoje je zcela logické, že obžalovaný byl těmito pracovníky ovlivňován. Později, když tito pracovníci projevíli zájem, aby jim obžalovaný poskytoval informace, obžalovaný souhlasil a byl ochoten se k této činnosti propůjčit." Konkrétní důkaz předložen nebyl. Tady mám výpis z trestního spisu a přečtu část závěrečné zprávy vyšetřovatele. "Z řady důkazů o chování obviněného Römera při styku s pracovníky velvyslanectví a zejména v tom smyslu, že za činnost, kterou pro ně vykonává, mu bude z jejich strany poskytnuta pomoc a že o něj bude dobře postaráno, lze dovodit, že obviněný Römer informace získané od Jemelky těmto diplomatům předal, i když o tom nebyly získány žádné důkazy." Jemelka byl člověk, u kterého jsem spal na ubytovně na volné posteli. Jako svědek vypověděl, že jsem na ubytovnu donesl nějakou mapu Československa, na níž byl zakreslen přísně tajný vojenský útvar. Ve skutečnosti visela na zdi mapa USA, na které jsem měl označeny národní parky. Jemelka vypovídal věci, které nikdy nikdo nemohl potvrdit. V té době unikal trestu za příživnictví, což jsem nevěděl, a byl rovněž v podmínce. StB nechala provést expertizu a zjistila, že skutečně jde o mapu USA. Tuhle část výpovědi jsem vyvrátil, Jemelka nakonec kapituloval, připustil, že lhal. Zůstaly však další věci. Měl jsem průkaz brance, čekala mě vojna. Ptal jsem se Jemelky, jak to na vojně chodí, což považuji za úplně normální. Vyšetřovatel to bral jako snahu vyzvídat. Nebyly žádné průkazné materiály, které by předložili, vycházeli z toho, že když jsem tak dlouho chodil na zastupitelství USA a měl negativní postoj k našemu zřízení, musel jsem provádět vyzvědačskou činnost.

- Vyšetřování tvého případu vedl major Tita. Jak se k tomu vlastně stavěl?

JR: Sám Tita řekl mé matce, že je jedno jestli jsem vinen nebo nevinen, že z toho udělá exemplární případ a že budu odsouzen. V té době vznikla Charta 77 a sílil tlak mocenských a politických orgánů.

- Při hlavním líčení jsi uvedl, že byl na tebe v přípravném řízení činen nátlak. Jak to bylo?

JR: Nemohl jsem vydržet to, co na mně zkoušeli. Nikdy jsem neměl nic společného s vyšetřováním, neznal jsem práva, která mi

náleží, nemohl jsem se v tom orientovat. Pořád jsem věřil, že spravedlnost existuje. Ani v nejmenším jsem netušil, že jim jde o to, aby mě odsoudili. Moje první věta při hlavním líčení byla, že všechny výpovědi byly vynuceny násilím.

- Co na tebe vynutili?

JR: Přiznal jsem, že jsem se stýkal s pracovníky velvyslanectví USA, tedy nepopíral jsem, že jsem s nimi v kontaktu byl. Nikdy jsem však nepřipustil, že bych vyzvídal státní tajemství. Za žádných okolností jsem nepřipustil, že bych po něčem takovém pátral. Nic z toho, o čem jsem se s diplomaty bavil, nebylo tajné. Jestliže šlo o neutajované skutečnosti, nemělo dojít ke kvalifikaci mého jednání jako trestného činu vyzvědačství.

- Odsoudili tě na 11 let a pak ti dva roky přidali. Jak k tomu došlo?

JR: V průběhu výkonu trestu znovu přezkoumali přípravu k trestnému činu opuštění republiky a k tomu ještě přidali přípravu k trestnému činu zneužití vzdušného dopravního prostředku a přípravu k zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny. Nemusím dodávat, že nic z toho nebylo prokázáno. Nicméně jsem měl na kontě o dva roky víc.

- Odsoudili tě a šel jsi do Valdic. Jak jsi mohl ve dvaceti letech uvěřit tomu, že tě odsoudili na tak neuvěřitelně dlouhou dobu, jak jsi to vůbec přijal?

JR: V okamžiku, kdy předseda senátu vyhlásil rozsudek, jsem ani nemohl pochopit, uvědomit si celý dosah. To mi došlo mnohem později. Myslel jsem si, že prokážu svou nevinu, že tu není jen Vyšší vojenský soud, ale také ústavní orgány. Věřil jsem, že existuje spravedlnost, která nakonec právo prosadí. Dostal jsem 11 a později 13 let v nejtěžší nápravně výchovné skupině, o jejíž existenci jsem neměl ani potuchy. Doufal jsem, že se mi to podaří zvrátit, bránil jsem se a věřil, že pravda vyjde najevo. Je jasné, že v určitých fázích jsem byl z vězení deprimován. To jsem byl apatický, neměl jsem k ničemu chuť a přemýšlel docela vážně o sebevraždě. Vždycky, když mě taková myšlenka napadla, okamžitě jsem si uvědomil, že k tomu mě vlastně chtěli dohnat. A zase jsem se vrátil do normálního vězeňského života. Víry ve spravedlnost jsem se nikdy nevzdal, to přetrvává do dneška.

- Jak vypadá normální život ve Valdicích?

JR: O Valdicích jsem hodně slyšel ve vazbě, že v bráně hned dostanu přes hubu a tak. To se tedy nestalo. Pracovní jsem byl zařazen do sklárny, do mačkárně. To je pracoviště, které ničí zdraví, došlo tam i k úmrtním. Všichni měli dýchací obtíže, astma, bronchitidu. Nakonec asi po pěti, šesti letech jsem byl převeden do provozu elektromontáže. Tam jsou klimatické podmínky lepší. Ve sklárně jsou podmínky opravdu drastické, protože člověk dělá v 60 nebo 70 stupních tepla, to se nedá snášet. Navíc se sledují dvě normy - výkonová a norma pro úsporu materiálu. Za nesplnění normy jsou velmi tvrdé kázeňské tresty.

- Jde nějakým způsobem popsat život po práci?

JR: Život ve Valdicích je těžký a velmi uzavřený. Přijdeš z práce a zamknou tě na cele, kde je asi 20 metrů čtverečních na 18 osob včetně židlí, umyvadla, obezděného záchodu, není tam téměř k hnutí. K jídlu se chodí vojenským pořadovým krokem, při vycházce probíhá vojenské cepování, buzerace. Za cokoliv, co je lidské a co si člověk většinou ani neuvědomí, následuje kázeňský trest.

- Jak vypadá izolace?

JR: Co se týče izolace - uzavření v mimopracovní době, tak to není úplná izolace, protože člověk chodí do práce, kde je v kontaktu s ostatními vězni. V oddělení kázeňských trestů se nesmí kouřit, spí se na prknech bez matrací, bez větrání. Pokud jde o samovazbu, zde je poloviční strava, nechodí se do práce. Knihy se začaly

povolovat kázeňsky 'restaným asi před rokem. Předtím se nesměly číst ani noviny.

- Jak je to ve Valdicích s homosexualitou?

Vzhledem k tomu, že je ve Valdicích řada mladých lidí zavřených na dlouhá léta, tak homosexualita tam samozřejmě existuje a je velmi rozšířená. Odhadoval bych to zhruba na 90% vězňů, z nichž to však převážná část bere pouze jako náhradní sexualitu. Po pěti nebo šesti letech jsem do toho spadnul také, ale vždycky jsem to bral jako náhradní sexualitu. Nikdy jsem v tom neviděl žádný smysl, žádný cíl. Já jsem se na děvčata celou dobu strašně těšil, já se na ně těším pořád, nemohu se dočkat, až se mi podaří najít nějakou holku, kterou budu mít rád.

- Dochází k sexuálnímu vydírání ze strany silnějších?

JR: Ano, dochází, to je ve Valdicích úplně normální. Postižený nemá prakticky žádnou možnost se proti tomu bránit.

- Promítla se nadějná situace posledních let ve východní Evropě do života ve Valdicích?

JR: Vůbec ne. Vedení věznice i dozorcí byli všichni spjatí s totalitním systémem. Každý náznak odporu se tvrdě trestal. Každé odcizení má svého bezpečáka, který sledoval byt i jen ojedinělé výkyvy a ukládal kázeňská opatření.

- Kdy do Valdic pronikly zprávy o 17. listopadu?

JR: O listopadových událostech jsme se dozvěděli ze Svobodného slova 20.11. Byl to šok. Nikdo nečekal, že noviny najednou budou psát o tom, co se skutečně stalo. Vězňové se začali názorově diferencovat. Někteří tvrdili, že zásah pořádkových sil byl oprávněný. Pak ale přicházely další informace - o manifestacích, o změnách ve vládě - poslouchal se rozhlas, sledovala televize.

- Snažili se vás odstavit od informací?

JR: Občas vypli televizi, např. když televizní Soudy vysílaly záznam policejního zákroku na Národní třídě nebo když televize přenášela rozhovor členů vyšetřovací parlamentní komise s někým z vyšetřovaných. Ovšem vůbec nikdo z nás si v této době neuvědomoval, že dochází k podstatným změnám, nikoho nenapadlo, že by to mohlo mít dopad na život ve věznici. Pak se však začalo psát o tom, jak nespravedlivě se zachází s vězni v nápravně výchovných ústavech, a postupem doby bylo viditelné, že se totalitní režim hroutí. To bylo určitým impulsem k tomu, že si odsouzení začali klást určité požadavky, které jsou ve shodě s požadovanou humanitní ideálů života člověka a které jsou v rozporu s tím, co se ve věznici provádělo.

- Jakou formou v této fázi vyjadřovali vězňové své požadavky?

JR: Snažili se polemizovat s těmi bachaři, kteří byli ochotni alespoň přemýšlet. Napětí se vybíjelo verbální cestou, bylo to však slušné, velmi slušné. Nikdo z odsouzených příslušníky nenapadal, nikdo jim nevyhrožoval. Revolta vypukla ve Valdicích až na Štěstý den. Vězni se totiž chtěli nějakým způsobem na svých požadavcích sjednotit a požadovali se nějak dohodnout.

Na to vedení věznice reagovalo tím, že neumožnilo, aby si odsouzení zvolili své mluvčí, kteří by se sešli a vzniklou situaci projednali. Na Štěstý večer se vězni rozhodli, že odmítnou stravu. To také provedli, zpívali státní hymnu a skandovali Havel na Hrad, my chceme Havla atd. Výsledkem toho bylo, že do Valdic ještě večer 24. nebo 25., nějak tak, přijela parlamentní komise a členové Občanského fóra a vlády a začali s námi situaci řešit. Ovšem bylo třeba zvolit zástupce odsouzených. Bylo nám řečeno, že náčelník útvaru zajistí, abychom se mohli sejít v kulturních místnostech a zvolili si svobodně své zástupce jako mluvčí koordináčního výboru vězeňského fóra, kteří budou zastupovat zájmy odsouzených. V okamžiku, kdy bylo tohle nařizováno, ministryně spravedlnosti poskytl zástupcům vězeňského fóra imunitu. Dohodli jsme se s komisí, že se naše problémy budou řešit, něco že půjde hned, něco až se změní zákoník, trestní řád o výkonu trestu atd. a že všechny připomínky budou vzaty v úvahu. Proto jsme se všichni dohodli, že hladovku, kterou drželo asi tisíc lidí, ukončíme. Od té doby nám vedení věznice umožňovalo schůzky a vycházelo nám celkem vstříci.

- Věřili jste komisi?

JR: Přijezd komise znamenal obrovskou naději, že se konečně najde někdo, kdo bude ochotný dospět k nějakému řešení vzniklé situace, když řadu let nebyl ochotný k ničemu vůbec nikdo. Když tam komise přijela podruhé a potřetí, tak už odsouzení, i ti, kteří třeba pochybovali, protože ta komise říkala už na začátku, že nemá žádné pravomoci, že nemůže sesazovat bachaře z míst a nemůže tam dosazovat jiné nebo že nemůže měnit platný právní řád nebo ustanovení trestního zákona, začali té komisi věřit. Ve věznici byl absolutní klid a pořádek, nikdo nikoho nenapadal.

- Jaký je to pocit vyjít po 13 letech, když člověka zavřou jako dvacetiletého a vyjde jako 33letý do radikálně jiné situace? A těch 13 let je za nic, ten člověk je zcela nevinný.

JR: Jestliže někdo vyjde po 13 letech z vězení, kde byl zcela nevinný, je to pocit zcela krásný a nádherný. Z volnosti, z nabyté svobody a zároveň pocit odpovědnosti vůči sobě samému i vůči těm ostatním spoluvězňům. A zvláště k těm mladým lidem, kteří vlastně na Národní třídě nasazovali své životy nejen za nás, za vězně, ale za celou společnost, a kterým se mohlo stát totéž, co se stalo třeba mně. Je to takové uvědomění, že jde o ohromnou osobní tragédii, protože jestliže člověka zavřou ve dvacet a ve třiceti letech nebo ve třiceti čtyřech vyjde ven, tak to nejcennější, co má, to krásné mládí, tam vlastně nenávratně ztratil. Ale jak jsem už říkal, tak se to překrývá s pocitem, s nádherným pocitem svobody a volnosti, kdy si zase může člověk rozhodovat sám za sebe. Cítím, že se přece jenom dočkám toho dne, kdy budu moci dokázat, že jsem byl opravdu nevinný, že jsem nespáchal opravdu nic, co by bylo v rozporu se zákonem. To mě drží ve svěží duševní kondici.

(Připravil ru a il)

nezávislé
tiskové
středisko
N . T . S

(Informační servis, dvakrát týdně vydává NEZÁVISLÉ TISKOVÉ STŘEDISKO: Michal Blažek, Jan Brabec, Marie Divišová, Jan Hrabina, Ivan Lamper, Zbyněk Petráček, Jan Ruml, Ondřej Ryděl, Jan Slovák, Jaroslav Spurný, Miroslav Šimáček, Petruška Šustrová, Jáchym Topol, Martin Weiss, Josef Zajíček.

Středisko vzniklo 18.11. sloučením redakcí REVOLVER REVUE a SPORTU. Během dvou dnů se k němu přidal množství dobrovolných spolupracovníků, které z technických důvodů nelze jmenovat všechny, avšak bez nichž by naše práce nebyla realizovatelná. Redakce děkuje všem, kteří se naší práce účastní a podporují ji.

Adresa: BOLZANOVA 7, PRAHA 1, tel. 22 19 60 nebo 22 17 26, fax: 222 304)

Uzávěrka čísla 39: 8.1. 1990, 21.00